

AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI TƏHSİL NAZİRLİYİ
AZƏRBAYCAN DÖVLƏT İQTİSAD UNİVERSİTETİ
MAGİSTRATURA MƏRKƏZİ

Əlyazması hüququnda

Bayraməliyeva Günel Vilayət qızı

**“MÜASİR KOSTYUMDA SİLUETLƏRİN MODİFİKASIYASININ
ANALİZİ” mövzusunda**

MAGİSTR DİSSERTASIYASI

İxtisasın şifri və adı:

060321 - “Dizayn”

İxtisaslaşma:

“Dizayn və texniki estetika”

Elmi rəhbər :

Magistr proqramının rəhbəri:

dos.Ağamalıyeva Y.Ç.

dos.Ağamalıyeva Y.Ç.

Kafedra müdiri : s.ü.f.d.L.H.Məmmədova

BAKİ – 2017

MÜNDƏRİCAT

səh.

GİRİŞ	3
FƏSİL I. GEYİM SİLUETİNİN MODİFİKASIYASI. TARİXDƏN-BU GÜNƏ	
1.1. Geyimin yaranması və ilkin formaları.....	8
1.2. XIII-XX əsrlərdə geyim siluetləri.....	14
1.3. Müasir dövr dizaynerlərinin geyim analizi.....	24
FƏSİL II. MÜASİR KOSTYUM VƏ SİLUETLƏR	
2.1. Müasir kostyumda siluet anlayışı və analizi.....	28
2.2. Müasir kostyumun xarakterik xüsusiyyətləri.....	32
2.3. Kostyum kompozisiyasının həlli.....	38
FƏSİL III. MODA SƏNAYESİNDƏ CƏRƏYAN EDƏN GEYİM ÜSLUBLARI	
3.1. Moda sənayesi və ona olan təsirlər.....	41
3.2. XX əsrin I yarısında kostyum siluetinin inkişaf mərhələləri.....	48
3.3. XX əsrin II yarısında siluetlərinin xarakteri.....	53
3.4. Müasir geyim siluetində üslub həlli.....	56
NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR	66
İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT	68
ƏLAVƏLƏR	70
XÜLASƏ	77
PEZİOME	78
SUMMARY	79

GİRİŞ

Geyim insan varlığının ən qədim yoldaşdır. Geyim bəşəriyyətin məişətinə başqa məişət əşyalarından daha əvvəl daxil olub. İbtidai insan hələ o zamanlarda öz primitiv düşüncəsi hesabına anlayıb ki, özünü saxlamaq, yaşatmaq, qorumaq üçün ətraf mühitdə mövcud olan təbii materiallardan istifadə etməyə məcburdur. Çox təbii haldır ki, ilk mövcud olan geyimlər, onların dözümlülük müddəti və rəngləri ibtidai insanı əhatə edən ətraf mühitlə bağlı olub. Müəyyən müddət ərzində milli geyimlərin özü inkişaf etsə də, yarandığında mövcud olan çalarları qorumuşdur və bu günlərə kimi saxlamışdır.

Müasir kostyum və onunla bağlı olan dəbin inkişafı cəmiyyətin mənəvi və maddi həyatının ən vacib hissəsi, bu gün, keçmiş, gələcək arasında bağlayıcı üsuldur. XX əsrin sonlarının məşhur geyim dizaynerlərindən olan, İtaliya modelləşdirmə məktəbinin görkəmli nümayəndəsi bu haqda belə deyib: "Cəmiyyətdə baş verən dəyişikliklər öncə həmişə dəbdə əks olunur o, keçmişə boylanır və daima yenilik axtarışında olur". Müasir kostyum siluetinin istehsalı prosesində müxtəlif sənət sahibləri - texnoloqlar, dizaynerlər, konstruktorlar, dərzilər və biçicilər işləyirlər. Ancaq onların birlikdə əməyinin nəticəsində yüksək keyfiyyətə mənsub nəticə əldə edilə bilər. Hər bir işi bilən ancaq ona aid olan vəzifələri yerinə yetirdiyi üçün bu proses mütəxəssislərdən məzmunlu və peşəkar təhsil tələb edir.

Azərbaycan milli geyimləri və digər xalqların geyimləri kimi ilk növbədə xalqımızın yaşadığı ərazilərdə bitən təbii bitkilərdən hazırlanan materiallardan hazırlanıb. Pambıq, ipək, yun, bu xammallardan hazırlanmış geyim materialları təbiətimizdə olan bitkilərin rənglərini özündə əks etdirib. Milli geyimlərimiz zaman keçdikcə təkmilləşib. Dünyanın başqa yerlərində istifadə olunan parçalardan geniş istifadə olunub. Geyimlər həm rəng, həm də forma baxımından daima dəyişilib, zənginləşib, insanların həyat tərzinə, yaşayış şəraitinə, fəsillərin tələblərinə uyğun şəkildə formalaşib. Milli geyimlərin ən başlıca xüsusiyyəti orasındadır ki, paltarlar nə qədər Avropa modelyerlərinin müəyyən etdikləri dəblərə uyğun tikilsə də mütləq milli

ornamentləri, detalları, hətta biçimləri özündə əks etdirəcək. Bu baxımdan Azərbaycandakı geyimlər sözün müsbət mənasında öz konservatizmini qoruyub saxlayır. Ümumiyyətlə dünyanın müxtəlif ölkələrində nəşr olunan moda ilə bağlı toplularla yaxından tanış olduqca bir qənaətə gəlmək olur. Geyimlərdə birdövrülük prinsipi mövcuddur.

Moda inkişaf edir, axtarışlar aparır, uğurlar qazanır, bir müddət bu uğurlarla yaşayır, sonra keçmişə - ən azı 10-20 il, bəzən 40-60 il geriyyə boylanır. Moda özündə təftiş aparır, yaxın keçmişdəki əldə etdikləri müsbət cəhətləri götür-qoy edib yenidən həyata qaytarır.

Geyim insan həyatında əsas vacib əşyadır və o insanın şəxsi istifadəsində olmalıdır. Geyim insan bədəninin hər hansı bir hissəsinin və ya bütün hissəsini örtür. Geyim anlayışına, həmçinin baş örtükləri, ayaqqabı, əlcək və s. daxildir. Geyim müxtəlif bəzək əşyaları ilə dolğunlaşdırılır. Alt geyim dərinin üzərində üst geyim isə alt geyimin üstündə geyinilir. Geyimin əsas funksiyası insan bədənini xarici mühitdən qorumaq və estetik gözəllik göstərməlidir. Hal-hazırda bütün ölkələrdə müasir geyimin əsasını Avropa üslubu təşkil edir. Geyimin inkişafı ilə yanaşı ona olan tələbat da artır. Bu tələbatlar aşağıdakılardır:

1. Estetik tələbat - geyimdə gözəl, zövqlü, müasir modaya uyğun olmağı tələb edir.

2. Gigiyenik tələbat - geyimdən gigiyenik olmağı tələb edir. Geyim insan bədəninin 80%-ni örtüyünə görə orqanizmin fəaliyyətini yaxşılaşdırmaq üçün süni mikromühit yaradır. İnsan bədənini ətraf mühitdən qoruyur (soyuqdan, istidən, günəş şüalarından, yağışdan və s.). Orqanizmin normal fəaliyyətini təmin edir. Dərinin nəfəs almasını, tərin ifrazını və s. İstilik balansının saxlanmasını bədəndə stabil hərarət.

3. Erqonometrik tələbat - geyimin insan bədəninə uyğun olmasını, rahatlığını, hərəkət zamanı sərbəstliyini təmin edir.

4. Texnoloji tələbat - geyimin hazırlanması zamanı müasir texnika və texnologiyadan istifadə etməklə yeni hazırlanma metodikası müəyyənləşdirilir.

5. İqtisadi tələbat - Geyimin hazırlanmasına sərf olunan vaxt, geyimin keyfiyyəti və s. daxildir.

Geyimlər aşağıdakı siniflərə bölünür :

1. Məişət geyimləri - məişətdə istifadə edilən bütün geyimlər (gündəlik, gəzinti üçün və s.)

2. Xüsusi geyimlər - xüsusi işlərdə bədənin qorunması üçün istifadə edilən geyimlər (yanğınsöndürənlərin, neftçilərin və s.) daxildir.

3. Mülki geyimlər - hərbiçilərin, dəniz donanması işçilərinin, polislərin, pilotların və s. geyimləri daxildir.

Geyimlər görünüşlərinə görə ziyafət, gündəlik və idman üçün, mövsümi təyinatına görə isə qış və yay olur. Çiyinli məmulatlara paltar, palto, pencək və s., kəmərlili məmulatlara isə şalvar, yubka və s. daxildir.

Geyim və tekstil tarixinin araşdırılması, tekstil və digər məmulatların mövcudluğunu, istifadəsini və insanlıq tarixində geyim istehsalı üçün texnologiyanın inkişafını izləyir. Geyimin geyinilməsi sadəcə insana məxsus bir özəllikdir. İnsan da cəmiyyəti təşkil edən əsas özəllikdir. İnsanların nə zaman geyim geyinməyə başladığı məlum deyil, ancaq antropoloqlar heyvan dərilərinin və bitki yarpaqlarının, xüsusi ilə də insanların yeni iqlimlərə köçdüklərində, soyuqdan, istidən və yağışdan qorunmaq üçün bu tip vasitələr ilə örtündüklərinə inanırlar. Geyim və tekstilin insanlıq tarixində rolu böyükdür və geyim mədəniyyətinin yaranmasına səbəb olan uyğun materialların yanında hakim olmuş texnologiyaları da əks etdirir. Bitmiş məhsulun ictimai əhəmiyyəti mədəniyyətlərini əks etdirir.

Mövzunun aktuallığı. Müasir kostyumun inkişafı və bu inkişaf ilə bağlı olan indiki, gələcək, keçmiş zaman arasında əlaqə yaratmaqla, cəmiyyətdə insanların mənəvi və maddi aləminin əsas hissəsini təşkil edir. Kostyumların mənası və geyim mədəniyyəti olmasa idi, hər kəs eyni geyimləri geyinib küçəyə çıxardı. Zaman keçdikcə kostyum formaları və zövqlər dəyişir. Bütün dövrlərdə klassik üslub məşhur hesab olunurdu. Klassik üslubun əsasını kostyum təşkil edir. Kostyum dedikdə yalnız

klassika və ya ciddilik nəzərdə tutulmur. Kostyumdan həm gündəlik həyatda, həm də iş həyatında istifadə etmək mümkündür. Kostyum eyni zamanda estetik tərbiyəyə də təsir göstərir. Kostyumları saxlayarkən də lazım olan diqqəti göstərməliyik. Kostyumlar pencəyin və ütü yerlərindən qatlanan şalvarın qalın asılqana asılması lazımdır. Kostyumlar bir sonrakı istifadəyə qədər yaxşı qorunmuş olur. Kostyumları geyindikdə tərləsəniz, paltarı təbii olaraq qurumağa qoymalısınız. Parçanın təbii liflərini qoruması baxımından kostyum bir gündən bir yenidən geyilməlidir. Mövsümlük kostyum, doğru təmizləmə üsulu istifadə edilərək paket ya da qoruma qabı olmadan asılqanda qorunmalıdır.

Hər kəsin özünün özünəməxsus geyim tərzı var. Hər bir insan öz gəlirlərinə və tərzlərinə uyğun bir formada kostyum seçməkdə sərbəstdir.

Tədqiqatın predmeti və obyektı. Elmi işin predmetini geyimin tarixdən bu günə kimi keçdiyi yol, müasir kostyumun yaranması və inkişaf mərhələləri, müasir geyimin üslub həlli və müasir kostyumda siluet dəyişməsinin analizi təşkil edir. Dissertasiyanın obyektı isə kostyum formalarının dəyişmə prosesidir.

Tədqiqatın əsas məqsəd və vəzifələri. Elmi işdə aşağıdakı məsələlər araşdırılmışdır:

- 1) Müasir kostyumun yaranma səbəbi və tarixi inkişaf yolu;
- 2) Müasir kostyumda siluet anlayışı və analizinə dair məsələlərin təhlili;
- 3) Müasir kostyumun yaranmasına səbəbə olan moda sənayesi və ona olan təsirlərə aid təhlillər;
- 4) Müasir geyimin üslubuna dair həllər.

Tədqiqatın informasiya bazası və işlənilməsi metodları. Dissertasiyada müasir kostyumun yaranması və inkişafına dair arxiv sənədlərin, tarixi mənbələrin, elmi ədəbiyyatların və həmçinin internet xidməti vasitəsi ilə müəyyən edilmişdir.

Tədqiqatın elmi yeniliyi. Müasir kostyumda üslub həlli və onun tətbiqi estetik baxımdan böyük əhəmiyyət kəsb edir. Ümumiyyətlə, kostyumda üslub - geyimin vahid formada göstərilməsini təmin edən bədii vasitələrin və ifadəli üsulların

toplusudur. Müasir geyimin klassik, idman, romantik və folklor üslubları mövcuddur. Kostyum klassik geyim üslubunu xarakterizə edən əsas baza elementidir. Kostyumun müasir şəraitdə konstruksiyası və layihəsinə dair təklif olunan məsələlərin kompleks halda tədqiqi dissertasiyanın elmi yeniliyi hesab edilə bilər.

Tədqiqatın təcrübi əhəmiyyəti. Dissertasiya işində aparılan elmi-tədqiqat işlərinin nəticəsində müasir kostyumda siluet anlayışı və onun analizinə dair bir çox məsələlərin araşdırılması sayəsində müasir kostyumun layihələndirilməsinə dair lazımlı məlumatlar verilir. Bu məlumatlar müasir kostyumun layihələndirilməsi prosesində səmərəli şəkildə istifadə edilə bilər.

Dissertasiyanın əsas müddəaları və əldə edilən nəticələri eləcə də Azərbaycan Dövlət İqtisad Universiteti “Texnologiya və Dizayn” fakültəsinin diplom işlərində, həmçinin mühazirə kurslarında istifadə oluna bilər.

Dissertasiya işinin strukturu. Dissertasiya işi giriş, 3 fəsil, 79 səhifə çap vərəqi, 9 şəkil, nəticə və təkliflər, istifadə edilmiş ədəbiyyat siyahısı və əlavələrdən ibarətdir.

Hazırkı dissertasiya işində aşağıdakı bir sıra məsələlərə baxılmış və vacib sayılan təhlillər aparılmışdır.

Dissertasiyanın “Geyim siluetinin modifikasiyası. Tarixdən-bu günə” adlı I Fəsildə geyimin yaranması və ilkin formaları, XIII-XX əsrlərdə geyim siluətləri, eləcə də müasir dövr dizaynerlərinin geyim analizi işıqlandırılır.

“Müasir kostyum və siluətlər” adlı II Fəsildə müasir kostyumda siluet anlayışı və analizi, müasir kostyumun xarakterik xüsusiyyətləri və kostyum kompozisiyasının həlli ilə bağlı məsələlərə baxılır.

“Moda sənayesində cərəyan edən geyim üslubları” adlı III Fəsildə isə moda sənayesi və ona olan təsirlər, XX əsrin I yarısında kostyum siluetinin inkişaf mərhələləri, XX əsrin II yarısında siluətlərinin xarakteri və müasir geyim siluetində üslub həlli analiz edilir.

FƏSİL I. GEYİM SİLUETİNİN MODİFİKASIYASI.TARİXDƏN-BU GÜNƏ

1.1. Geyimin yaranması və ilkin formaları

Arxeoloji qazıntılar nəticəsində geyimin ən qədim və sadə növlərinin son Paleolit dövrünə aid olduğu məlum olmuşdur. Arxeoloqların materiallarına əsasən ibtidai insan məişət əşyaları içərisində heyvanın dərisindən geyim hazırlamaq üçün sümük, tikiş iynələri, daş və s. istifadə edib. Parçanın olmadığı keçmiş dövrlərdə ibtidai insanlar yarpaqlardan, ağac qabığından, otdan və s. geyim hazırlamaq üçün istifadə edirdilər.

Ovçuluğun inkişafı nəticəsində artıq insanlar ovladığı heyvanların dərisini soyaraq, onların dərisindən istifadə edərək geyim hazırlamağa başladılar. O dövrdə tikiş iynələri də olmadığından insanlar heyvanların sümükləri vasitəsi ilə dəriyi bir-birinə keçirirdilər. Bu dövrün baş geyimlərində də meyvə və heyvanlardan istifadə edirdilər, məs. tısbağa qını, kakos qozalarının qabıqları və s.

Bütün bunlardan məlum olur ki, Paleolit dövründə yaşamış insanlar ancaq təbiətdən alınan və emala ehtiyacı olmayan məmulatlardan istifadə edirdilər. Geyimin hazırlanması üçün material azlığı nəticəsində təbii ki, bu dövrün geyimləri kişi, qadın geyimlərinə və sosial əlamətlərinə görə fərqlənmirdi. Bu dövrlərdə geyim insanlar üçün yalnızca onu soyuqdan qorumaq üçün bir vasitə olaraq istifadə edilirdi.

Zaman keçdikcə insanlar geyimlərin müxtəlif formalarını hazırlamağa başlamışlar və bu Neolit dövründə özünü göstərir. Neolit dövründə Antik Misirdə kətan parça istehsalına dair kifayət qədər dəlil vardır, c. E.ə. 5500-ci ildə ehtimalən Levantdan idxal edilən əhliləşdirilmiş yabanı kətan yetişdirilməsi, c. 6000-ci ildə qamış, palma və papirus daxil digər liflər lif və ya parça etmək üçün tək başına və ya kətan ilə istifadə edilmişdir. Bu dövrdə Misirdə yun istehsalı üçün kifayət qədər dəlil yoxdur.

İplik əyirmə texnikaları damla mili, əldən əllə bükmə və ayağın üzərinə yuvarlanma; İplik də əlavə edildi. Üfüqi bir zəmin dəzgahı, Birləşmiş Krallıqdan əvvəl,

yəqin ki, Asiyadan şaquli iki şüalı bir dəzgah yerləşdirildikdə istifadə edilmişdir. Mangalezmin basdırma özəlində kətan bandajlar istifadə edildi və sənət, kətan gil və dar paltarlar geyən qadın köynək və pencəklərin, əksəriyyətlə incə hörgülü parçadan ibarət olan misirli kişilərin təsvirini etdi.

Daha sonralar əkinçiliyə və oturaq maldarlığa keçid parça istehsalını zəruri etmişdir. Artıq qoyun yunundan və mədəni bitkilər - çətənə , pambıq və kətanın liflərindən istifadə edilməyə başlamışdı. Neolit dövründə ilk dəfə olaraq insanlar ayaq geyimindən istifadə etmişdirlər və buna ayaqqabı deyilmişdir. Ayaqqabı geyimə aid edilməsə də, onu tamamlayan və əsas əlavəsi olmuşdur. İlk ayaqqabı nümunəsi çox sadə idi. Səndəldən və yaxud ayağı örtən heyvan dərisindən ibarət idi.

Geyimin materiallarının təkmilləşdirilməsi şübhəsiz ki, geyimin inkişafında böyük rol oynamışdır. Dəqiqdir ki, Neolit dövründə istifadə olunan geyim tip və növləri bu gün də istifadə olunur. İlk öncə insan bədənini sarıyan süni geyim meydana gəldi. Geyimin başqa bir tipi isə "Pərdəli" geyimdi. Bu geyim başdan keçirilirdi və yaxud ön hissədə yuxarıdan aşağıya qədər kəsimli paltar idi.

Bu dövrdə artıq geyim cinsi, əmlak və sosial əlamət fərqlərinə görə bölünməyə başlayır. Geyim zaman keçdikcə mürəkkəbləşir və ona xas olmayan xüsusiyyətlərə sahib olur. Artıq, o, sadəcə insanı ətraf təsirlərdən qorumur, eyni zamanda tayfaların vəziyyəti haqqında məlumat verir, eyni zamanda, artıq, ibtidai insanların estetik tələbatını ödəməyə başlayır.

Keçmiş dövrlərdəki dərzilər ətraf mühitin gözəlliyini hazırladığı geyimə köçürməyə çalışır. Dərziləri artıq sadəcə kostyumun hazırlanması yox, eyni zamanda geyimin müxtəlif forma və biçimlərdə hazırlamaq, bəzəmək maraqlandırır və buna çalışır.

Geyimin ilk istehsalı. Məlum olan tikiş iynələri təxminən 40.000 il öncə kəşf edilib. İynələrin ən köhnə nümunələri, e.ə. 19.000-ci ildən e.ə. 15.000-ci ilə qədər Fransada olan Solutrean mədəniyyətinə aiddir. Ən erkən boyalı kətan liflər Gürcüstan

Respublikasında bir mağarada tapılmış və haqqında təxminən 36.000 baza cütü olmuşdur.

Toxumanın ilk nümunələri, 27.000 il əvvəlinə aid olan və Çex Respublikasındakı Dolne Vestonice'də olan kiçik gil yığınlarından, tekstil, səbətçilik və şabəkələrdən əldə edilən təəssüratlardan gəlməkdədir.

Daha gec bir tarixdə (25.000-ci il) Venera fiqurları paltarla təsvir edildi. Qərbi Avropadan olanlar, səbət şapkaları və ya papaqları, beldən keçirilmiş kəmərlər və sinənin üzərində sarılmış bir bez bant ilə bəzənirdi. Şərqi Avropa fiqurlarında kəmərlər taxılmış, ombalar bir az asılı idi və bəzən ətəklər dizdən idi.

Qədim tekstil və geyim. Birlikdə tikilən dərilərin əksinə ilk gerçək tekstil əvvəlcədən hiss edildi. Bir başqa erkən tekstil üsulu olan Nalebindingin yaşayan nümunələri e.ə. 6500-ci ildən qalmışdır. Müasir texnoloji inkişaf sayəsində antik tekstil və geyim mövzusunda məlumatlarımız yaxın keçmişdə genişlənməmişdir. Mədəniyyətlər haqqındakı məlumatımız, arxeoloji çöküntülərin məruz qalacağı iqlim şərtlərinə görə dəyişir; Orta şərq və Çinin quraq saçaqları, çox yaxşı nümunələrdə çox erkən nümunələr təmin etmişdir; ancaq Hind alt qitəsində, Səhra altı Afrikada və dünyanın digər nəmli bölgələrində tekstilin erkən inkişafı müəyyən deyil. Şimali Avrasiya torf bataqlıqları da tekstilləri çox yaxşı qoruya bilər.

Əvvəldən tarixdən erkən orta çağa qədər Avropa, Yaxın Şərq və Şimali Afrikanın çoxu üçün iki təməl növ toxuma tekstil istehsalına hakimdir. Bunlar Çözümlü ağırlıqlı dəzgah və iki kərişli dəzgahdır. Parça dəstəsinin uzunluğu, üzərində toxuma parçanın genişliyini təyin etdi və 2-3 metrə qədər geniş ola bilər. İkinci dəzgah tipi, iki-sirenli dəzgahdır. Erkən toxuma paltarlar əksəriyyətlə, tam toxuma genişliyindən örtülüdür, bağlanmış və ya yerinə sabitləşmişdir.

Qədim Yaxın Şərqdə geyim. Yaxın Şərqlin bilinən ən köhnə toxuma tekstilləri, ölümlərin sarılması üçün istifadə olunan parçalar, Anadoludakı Çatalhöyük'dəki Neolit dövründə qazılmış, bir yanğında kömürlənmiş və C-yə tarixlənən radiokarbon ola bilər. E.ə. 6000-ci ildə kəhriz yetişdiriciliyindən qaynaqlanan dəlillər c. E.ə. 8000-ci illərdə

Yaxın Şərqdə doğularkən, ancaq qoyunların tüklərdən çox tüklü bir tül ilə islahı çox daha sonra reallaşır.

Qədim Hindistanda geyim. İndus dərəsi Sivilizasiya sakinləri, e.ə. 5000-ci illərin əvvəllərində - e.ə. 4. min il kimi erkən bir tarixdə geyim üçün pambıqdan istifadə etdilər.

Qədim Çində geyim. Qədim Şərq mədəniyyəti nümayəndələrindən biri olan Çinin geyim tarixi 4 min iltəşkil edir. II minillikdə Çin öz yazısını və ipəkçiliyini inkişaf etdirdi. Böyük İpək yolu vasitəsi ilə E.ə II əsrdən başlayaraq başqa ölkələrə aparılan çin ipəyi məşhur idi. Çinlilər səmaya sitayiş etdikləri üçün onlara ``səmaya inananlar`` deyirdilər. Yazılar, eləcə də səma buludları, Çin ornamentlərinin əsasını təşkil edirdi.

Feodalizmin özünəməxsus xüsusiyyətləri geyimin formasının qorunub saxlanmasına şərait yaratmışdır. Geyimin rəngi rütbəyə əsasən müəyyən edilirdi: hərbcilər - ağ, imperator nəslə - sarı, qırmızı, yüksək rütbəlilər - qəhvəyi, gənc hərbcilər - mavi.Çinlilər barama qurdundan ilk dəfə iplik almış və ipək parça hazırlayıblar. Çindəki ipək istehsalının ən erkən sübutu, Xia, Shanxi'dəki Yangshao mədəniyyətinin olduğu yerdə tapıldı; burada baramaqurdu, əhliləşdirilmiş baramaqurdu, iti bir bıçaqla yarı yarıya kəsilmişdir, e.ə. 5000-3000-ci illər arasındadır. Primitiv toxuma dəzgahlarının hissələri, e.ə. 4000-ci ildə tarixlənən Yuyao, Zhejiang'dəki Hemudu mədəniyyətinin sahələrindən də görülməyə bilər. İpək xurmaları, e.ə. 2700-ci ilə əsaslanan Zhejiang, Huzhou'daki Qianshanyang şəhərindəki bir Liangzhu mədəniyyət saytında tapıldı. Digər parçalar, Shang Xanədanlığında (e.ə. 1600-1046) kral qəbiristanlığından çıxarıldı.

Çində iki min il bundan əvvəl kostyum və toxunmuş parça meydana gəlmişdir. İlk dəfə parçadan hazırlanan məmulat çətir olmuşdur. Burada tikmə naxışlarından geniş istifadə edirdilər, belə naxışları tufliyə, çətirlərə və geyimə vururdular. Çin geyiminin əsasını xalat, uzun tuman və geniş düyməsiz kofta təşkil edirdi. Xalatın və koftanın qolları kisəyəbənzər formaya malik olurdu. Antik Çində sadə geyim forması

insanların məşğuliyyəti ilə bağlı idi. Aristokrat geyimləri materialın rəngi, görünüşü, rəsmləri və ilə tikmə naxışları fərqlənirdi. Hal-hazırda bu kostyum teatr kostyumu kimi qorunub saxlanmışdır.

Shang Xanədanlığı dövründə, Çin Xan paltarları və ya Hanfu yi'dən ibarət idi, dar manjetlər, diz boyu tunik, bir kəmər ilə birləşdirilir və Şang olaraq adlandırılan dar, ayaq biləyi boyunda əmək, bixie ilə geyinilən, parçanın uzunluğu dizə qədər çatdı. Elit paltarlar canlı ilk rənglərdə ipəkdən hazırlanmışdır.

Qədim Tailandda geyim. Tailandda ən erkən dönmə dəlili, Orta Tailandda olan Tha Kae'nin arxeoloji saytında tapıla bilər. Tha Kae, e.ə. I minilliyin sonlarından miladdan sonra I minilliyin sonlarına qədər məskunlaşmışdır. Burada, arxeoloqlar e.ə. III əsrdən miladdan sonra III əsrə qədər uzanan 90 ədəd mil iynəsi parçasını kəşf etdilər. Və bu tapıntıların görüntüsü cənub Çin və Hindistan ilə əlaqələrinin olduğunu göstərir.

Qədim Misirdə geyim. Qədim Misir əhalisinin həyatı, geyimi, əməyi haqqında biliklər bizə yeraltı sərhabələrdəki relyeflərdən məlumdur. Misir geyiminin əsasını kəmər təşkil edirdi, hansı ki bu kəməre parça və yaxud dəridən önlük birləşdirilirdi. Bu önlük müxtəlif formalara sahib idi - üçbucaqlı, düzbucaqlı və s. Dekorativ elementlərdən önlüklərdə istifadə edilmirdi. Kalarizis kişi yuxarı hissə kostyumlarının əsasını təşkil edirdi. Qadın geyimlərinin də əsasında kalarizis dayanırdı. Kalarizis xanımların bütün bədənini örtürdü. Qadınlar kalarizisi çiyindən başlayaraq, sinə və yaxud bel xəttində bir-iki düyünlə bağlayırdılar. Kalarizis parçadan hazırlanırdı və çox elastik olduğuna görə parça bədənə kip otururdu və hərəkət etmək üçün heç bir maneə törətmirdi. Yan tərəfləri açıq olan bu geyim iki insan uzunluğunda olan parçadan ibarət idi. Parçanı iki qat qatlayırdılar və başın keçməsi üçün boyun yerində deşik açılırdı. Kalarizisin parçası əvvəllər düzbucaqlı, daha sonra isə aşağıya doğru enlənmiş olduğuna görə bu dövrlərdə qadın silueti piramida formasını almışdır. Aşağı təbəqənin geyindiği kalarizis ucuz parçadan tikilirdi. Firon və kahinlərin geyimləri rəngli idi. kahin geyimlərinə əlavə olaraq bəbirin dərisini də əlavə edirdilər. Bu geyimdən sitayış

zamanı istifadə edirdilər. Misirlilər ayaqlarına dəridən düzəldilmiş səndəl və yaxud papirusun zolaq- zolaq kəsilmiş hissəsini geyinirdilər.

Qədim Yaponiyada geyim. Yaponiyanın milli geyimi min beş yüz illik inkişaf yolu keçmişdir. Yaponiyada toxumanın ən qədim sübutu Jomon dövrüylə əlaqəlidir. Bu mədəniyyət, kord naxışlı bəzəmələrlə tamamlanır. Təxminən 5.500-cü illərə söykənən Miyagi Əyalətindəki bir məzar qabığına qabıq liflərindən hazırlanmış bəzi parça hissələri tapıldı. Juka dövrünə dayanan Torihama məzar qabığına Fukui Bölgəsində kəndir lifləri tapıldı və bu bitkilərin paltarlar üçün istifadə edilə biləcəyini düşündürdü. Bəzi keramika nümunələrində toxuma texnikalarını sübut edən incə mat dizaynlar da göstərilməkdədir. Jomon keramikasındakı naxışlar, qısa üst geyimlər, şalvar, huni-qollu və kəndir bənzəri kəmərlər geyinmiş insanlar göstərməkdədir. Təsvirlərdə ayrıca, naxış edilən və ya boyalı kəmərlə naxışlara sahib geyim əşyaları göstərilir; bunun, paltarların necə göründüyünü göstərib ifadə etmədiyi və ya istifadə edilən forma olub olmadığı müəyyən deyil. Maraqlıdır ki, saxsıların kişi və qadın geyimləri arasında heç bir ayrı-seçkilik edilmədiyini də ifadə etmək lazımdır. Bu, gerçəkdə də keçərli ola bilər, çünki o zaman ərzində paltarlar dizaynına görə ictimai ayrı-seçkilikdən daha çox olardı, lakin eyni zamanda yalnız zamanın insanlar tərəfindən necə geyildiyindən çox saxsıların təmsil edilməsindən qaynaqlanmış ola bilər. Sümük iynələri də tapıldığından, birlikdə tikilmiş paltarlar geydikləri fərz edilməkdədir.

Daha sonra Yayoi dövründə düyü əkinçiliyi inkişaf etdirildi. Bu, ovçu-toplayıcı birliklərdən geyim üzərinə böyük təsiri olan əkinçilik cəmiyyətlərinə sürüşməyə yol açdı. O dövrdəki Çin ədəbiyyatına görə əkinçiliyə daha uyğun paltarlar geyinilməyə başlandı. Məsələn, bədənin ətrafında qüsursuz parça ilə sarıyan və baş dəlikləri olan panço növlü geyimlər bunlara kəsdirilir. Eyni ədəbiyyat eyni zamanda çəhrayı və ya qızarmış makiyajın istifadə edildiyi, ancaq eyni zamanda hər yaşdan və cinsiyyətə aid davranışların çox fərqli olmadığını göstərir. Bununla birlikdə, Çin sənədində ehtimalən mədəni mühakimələr olduğu üçün bu mübahisəlidir.

Yayoi dövrünün, yaş və cinsiyyəti ifadə üçün geyim istifadəsini təşviq etməyə başlamasından əvvəl olduqca utopiyacı olduğu ilə bağlı ortağ bir Yapon inancı var.

Miladdan sonra 300-cü ildən 550-ci ilə qədərki dövr Yamato idi və bu zamana aid əsərlərdə geyim tərzii müəyyən olunub. Türbə heykəlləri (haniwa) xüsusilə geyim tərzinin əvvəlki dövənlərdən Çinli hesablara görə dəyişdiyini söyləyir. Heykəllər ümumiyyətlə iki hissəli bir paltar geyinir; bu ön hissədə bir açıqlıq olan üst parça və kişilər üçün boş şalvar və qadınlar üçün qat-qat yubkalar var. İpək yetişdirilməsi bu zaman periodu boyunca Çinlilər tərəfindən tanıtılmışdı, ancaq ipək xərci səbəbi ilə yalnız müəyyən təbəqə və ya siniflərin insanları tərəfindən istifadə ediləcəkdi.

Aşağıdakı dövrlər, Yaponiyanın daha birləşmiş bir hökumət yaratdığı və Çin qanunlarını və ictimai vəziyyətdən istifadə etməyə başlaması ilə Asuka (mil.sonra 550-646) və Nara (mil.sonra 646 - 794) idi. Bu yeni qanunlar, insanların ictimai statusunu göstərmək üçün fərqli üslub və rənglər geyinməsini zəruri etdi. Geyimlər ümumi olaraq daha uzun və daha geniş oldu və tikiş üsulları daha irəli səviyyədə idi.

Yaponiyada ən çox istifadə olunan geyim növü kimono idi. Kimono XVII-XIX əsrlərdə geniş yayılmışdır. Kimono sözünün mənası geyilən əşya deməkdir. Kimono XIX əsrin sonunda ancaq çiyin geyimləri sırasına daxil idi. Kişi və qadın kostyumları bir-birindən ancaq klassik, sadə biçiminə görə fərqlənirdi. Yaponiyada geyimlərdə ciblər olmadığı üçün ehtiyac olan əşyalar kəməərə bərkidilirdi.

1.2. XIII-XX əsrlərdə geyim siluətləri

Renessans. İntibah yeni başlanğıclar, yeni kəşflər, yeni icadlar qısacası yenidən var olmaq idi. Sosial həyatdan sənətə qədər hər sahədə yenilənmənin doğumu idi İntibah. İtalyanın coğrafi mövqeyi səbəbindən İslam mədəniyyətləri ilə yaşayan ölkələrə yaxın olması, İslamın insana verdiyi dəyərin ictimai həyatda dincliyə təkabül etməsi, elmin inkişaf edib irəliləməsi İtalyanlara təsir edər. Skolastik düşüncənin (orta

əslərdə kilsələrin sadəcə İncildəki yazılanların həqiqət olduğunun və "mütləq həqiqət"ə qarşı çıxan hər hansısa adamın edam olunması ilə nəticələnən düşüncə tərzini) yeni kilsəli rahiblərin təzyiqindən, azadlıqların məhdudlaşdırılmasından böhrana düşən İtalyanlar islahata soyunur və İntibahı başadırlar.

Beləcə dinclik üçün yenilik axtarışının səsləri Florensiyada Humanizm olaraq yüksəlir. Yəni insanın mərkəzə çəkilib dəyər qazanması. Burkhardın "İntibah insanın kəşf edilməsidir " dediyi kimi. İntibahla insan kimi sənətin əhəmiyyəti də artmışdı. Sənətin insanların düşüncələrinə tərcüməçi olan əsərlər çıxarması sənəti və sənətçini məşhur edir. İncəsənət dəyər qazandıqda zadəganların marağı artır. Sənət və sənətkarı qorumağı özlərinə bir vəzifə bilən bu üst sinfə Mesen adı verilir.

XIV-XV əsrdə İtaliyadan başlayan yenilik hərəketi bütün Avropaya qısa zamanda yayılır XIX əsrə qədər əks-sədaları davam edir. İntibah tarazlığı, simmetriyanı özündə saxlayır. Bütün həyatı düşüncəni sil başdan yeniləyir. Avropa qocalan, köhnələn üzünü İntibah makiyajı ilə yeniləyəndə insanları cəzb etmək özünə çəkməyə başlayır. Dəyişmə yalnız ictimai həyatla qalmır, ədəbiyyatdan sənətə, memarlıqdan elmə və geyimdə də əks olunur. İntibah Misirlilərin 30 il eyni tərz geyinməsinə, Avropalıların həmişə uzun yundan hazırlanmış geyimlər geyindiği illəri geridə buraxdı.

Geyinmək ehtiyacdan ötrü zəruri başlasa da gün gəlir çox vacib ünsürə çevrilir. Dini inancın insan həyatına girməsi ilə formalaşır və ən son insanın gözəlliyə olan ehtirası ilə estetik görünüşə təslim olur. Geyimin estetikaya olan təslimiyyəti İntibahla başlayır. İnsanlar zövqlərinə görə seçimlərinə estetiklik qatıb geyimlərinə yön verməyə başladığıda yeni üslublar ortaya çıxır. Fransanın Burgonyası ilə başlayan stil dəyişmələri qısa zamanda bütün Avropanı əhatə edir. Geyimdəki dəyişikliklər ilk İtaliyada başlasa da, modanın ürəyi Fransada atır. Moda jurnalları ilə hər ölkəyə çatır. İntibah inkişafının baş rol oyunçusu tacirlər idi. XVI Louis dövründə moda tacirliyi yeni bir zənginlik yolu idi. Tacirlər gətirdikləri zənginlik və yenilikləri idarəçilərə təqdim edir, idarəçilər də seçimləri ilə modaya təsir edir. Zəngin tacir və

zadəəganlar göstərişli, lüks və zərif geyinirlər, hətta bəzi krallar geyimləri ilə modaya istiqamət verir. Burqonya hökmdarı Philip III təqib edilən idarəçilərdən idi. Avropa İntibahının şahzadəsi VIII Henry'nin bir-birindən qiymətli daşlarla bəzədiyi paltarları sanki ehtişamın vizualı idi. Şahzadə öz mövqeyini daha güclü göstərmək niyyəti ilə təmtəraqlı geyinsə də göstərişçi istehlakın başlamasına səbəb olur.

İntibahın gətirdiyi dəyişikliklər və inkişaf modada da çox müxtəliflik olaraq əks olundu. İlk paltar qəlibləri istifadə edilərək dərzilik inkişaf etdirildi. Büzməli tək parçalı paltarlar getdi, yerinə iti xətlə iki parçadan ibarət olan paltarlar gəldi. Fırfırlı yaxalar, qısa dar gödəkcələr, taxma qollar, jüponlar, çevrə ilə qabardılmış geniş ətkələr, incə bel görüntüsü üçün beli möhkəm qucaqlayan üstü daraldılmış paltarlar, yumru və ağırlıqlı olaraq kvadrat şəklində dekoltelər və önü açıq paltolar İntibahın modaya gətirdiyi yeniliklərdən bəziləridir.

Yenilənən modellər məxmər, zərxara kimi ən nadir parçalar istifadə edilərək istehsal edilir. Parçalar saray xalqı və orta sinfin ayırd edəcək şəkildə seçilməsinə və paltarlarla şəxsiyyət vurğusu edilməsinə diqqət göstərilən axın idi İntibah. Uzaq şərq motivləri ilə bəzədilmiş İtalyan parçalar, məxmər, krujevalar samur və vaşaq kürklər, sırmalı ipəklər detallara əlavə olunaraq (sinə, çiyin, qollar və incəlik tələb edən işçilikdə) paltarların ehtişamı zadəəganlığı artırıldı və təbii ki zadəəganlıq simvolu lələcəvahirat və qızıldan hazırlanan ağır boyunbağların yeri ayrı idi. İntibah modasına damğa vuran isə incə bel idi.

İntibah dövrünün zövqü incə bel bəyənilməsi səbəbi ilə funksional olmasa belə bütün narahatlığına baxmayaraq korset sevilirdi. Başda sağlamlıq adına istifadə edildi korset. Qadınların incə bədənlərinə dəstək, kişilərin idman edərkən əzələləri qoruması məqsədi ilə üstünlük verildi. İncə görünmək seviləndə dişiliyin simvolu oldu. Hər kəsindən qadının geyindiği korset getdikcə sıxıldı, elə ki, o zamanın bel ölçüsü 30 - 35ə düşdü. Qadınlar qum saatına bənzəməyə başladı. Korset nə qədər möhkəm bağlanarsa, o qədər havalı və zadəəganlıq göstəricisi idi. Birinin köməyi olmadan geyinilə bilməyən, oturub qalxa bilinməyən korset buna baxmayaraq İntibahın bütün

axınlarında illərcə geyinildi. Ta ki qadınlara əziyyət verməyə başlaması, nəfəs almaqda çətinlik çəkilməsi, hətta ürəyi gedənlərin olması feministlərin və sağlamlığa əhəmiyyət verənlərin qarşı çıxması ilə uzun illər sonra tərk edilməyə başlanır.

Əlcək, yelpik, papaqlar paltarlara zadəganlıq qatan aksesuarlar idi. Xüsusilə papaqlar metal zolaqlar, sancaqlar, rəngli quş tükləri ilə bəzədilirdi. Elizabet in pastoral (kənd təsərrüfatı həyatına dair) sevgisi paltarların naxışlarında heyvan və bitki motivləri olaraq əks olunur. Bu ornamentlər naxışlarla əldə edilirdi. Yaxa və manşet ətrafında qara , alt paltarında isə ağ rəng istifadə edilirdi. Naxış sapları paltarı geyinəcək olanın kübarlığına görə qızıl, gümüş, zümrüd, yaqut olardı. Hündürdaban ayaqqabılar da bu illərdə moda idi. Kişi modası isə qısa pencəklər, ayaqları bürüyən qısa tuman geyimlər, uzun şaquli yırtıqlar, tunik və tunikin üstünə keçə ilə örtülmüş köynəyə bənzər və corablar kişilərin seçimi idi. Kişilərin ümumiyyətlə ətəkləri balon formasında olan doubleti (jilet növü) geyindikləri görülür. Doubletin üstünə həddindən artıq bəzənmiş həm içəridə, həm çöldə geyilə bilən kiçik qaldırılmış yaxası olan plaşlar əlavə olunur.

Dəbdəbəli paltarlar qədər ağ bədənli olmaq da üst sinif imtiyazı üçün əhəmiyyətli idi. Hətta papaqların günəşdən qorunmaq üçün moda olduğu kənarlarının hər zaman bir az daha genişləndirilməsi ağ dəri sevgisindən idi. Alt sinfin işləməkdən cildlərinin qaralması səbəbi ilə yoxsullara bənzəmək istəməyən zadəganlar bəyazlamaq üçün müxtəlif bitkilər və kimyəvilərlə cildlərini ovarlar. Kimyəvi maddələrin zərərlərinin fərfinə varılsa belə ağılıq tutqusundan şokolad rəngli dəri kəşf edilənə qədər əl çəkilmədi.

Sənayenin inkişafı ilə fabrik içərisində işə başlayan xalq günəşdən uzaqlaşdıqca bəyazlamağa başlayır. Hər zaman alt sinifdən imtiyazlı olmaq, fərqli görünmək istəyən üst sinif günəşin və qaralmağın kefini çəkər və dadını çıxarar. Beləcə həm fərqliliyi tapmış, həm də yeni bir axın açılmış olur. Renessans qotik, barokko, rokoko, viktoriya kimi axınlarını da əhatə edir. (şək.1)

Qotik. (1250 - 1500); Orta dövrü sonlandıran, İntibah dövrünü başlanan incəsənət axınıdır. Qotik stili, ancaq memarlıqda öz təsirini göstərməyib; eyni zamanda gündəlik əşyada, heykəlcilikdə, yazıda, rəsmdə və hətta bəzək əşyalarında da təsirli olmuşdur. Başlanğıc yeri Fransa olduğu deyilir. Qadınların geyimə əhəmiyyət vermələri də 1440-cı illərdə başlamışdır. Dövrü izah edən ipək və məxmər geyimlər hökmdarların hakim olduğu İpək yolu ticarəti ilə uzaq şərqdən gəlirdi, istehsalı çətin idi. Buna görə xalqdan olan kəslərin geyinməsi qadağan idi. Zadəganlar xalqdan özlərini ayır tuturdu. Həmçinin, kilsə inancını ilə doğan fəlsəfi izahat formasına sahib olan bu dövrdə evli qadınların saçlarının görünməsi də qadağan idi, saçlarını ya bir şlyapa ilə ya da iti uclu duvaqlı papaqlar taxaraq bağlayarlar, papaqlar buynuz ya da fəs şəklində ola bilirdi. Saç köklərinin başlanğıcını gerilətmək üçün ön qisimlərini qırxırlar və ya yolurdular. İti uclu ayaqqabılar, paltarların içlərinə kətandan hazırlanmış uzun tək parça şəltə, ya da İtalyanca "camicia" adı verdikləri köynəklər, içliklər geyinənlər və bellərinə ümumiyyətlə kəmər taxardılar, paltarlarının altına da həm rahat etmək, həm də qabartmaq üçün jupon (ətək astarı) geyinərdilər, yaxa və kürək hissəsi V şəklində idi. Zamanı izah edən əsərlərdə də görüldüyü kimi itilik, kəskin bir dəstixət hakim idi.

Barokko dövrünün geyim tərzini; Barokko tərzinin ilk toxumları XVII əsrdə sərt korsetlərin və qabarıq paltarların bir vərmiş halına gəlmiş Fransız saraylarında atıldı və beləcə Barokko moda tərzini Fransada inkişaf etdi. Milli xüsusiyyətlərini arxa plana ataraq, ya da xalq kostyumlarını da yaşadığı Avropa, Fransa tərzini nümunə götürməkdə idi. 1600-1700-ci illər arasında keçən dövr Barokko Dövrü olaraq bilinir. Bu dövr moda tarixi baxımından görkəmli və təmtəraqlı bir dövrü işarə edir. Zənginlik, görkəm, ağır bəzəklər, göz alıcı rənglər bu dövrün ümumi xüsusiyyətləridir. Barokko dəbi deyildikdə ağıla dəbdəbəli, qızıl işləməli, ağır paltarlar gəlir. Dövrələri bir-birindən ayıran xüsusiyyətlər olduğu kimi, özü üçün də bütünlük təmin etməkdədir. Bu moda axınının dəbdəbəli parçaları bütün Avropada istehsal olunurdu, ancaq, xüsusilə Çin və Hindistandan gətirilən naxışlı pambıqlar və boyalı ipəklər də Avropa moda bazarına

girmişdi. Araşdırmalara görə o dövrlərin sənətçiləri indiki vaxtda olduğu kimi birbirilərindən təsirlənirdi. Saraylardakı görkəmli pərdə dizaynlarından ilhamlanaraq geyimlərə uyğunlaşdırılan cüt sıra büzmələr, qat-qat və fərbələrdəki işləməli daşlar kimi. Təmtəraqlı kostyumları ən yaxşı izah edən "qızıl yarpaqlar və gül naxışlarıdır". Barokko dövründə texnologiyanın inkişafı ilə daha ardıcıl çıxarılan yun, məxmər, atlas, ipək, pambıq parçalara; zərli parçalar qızıl saplarla işlənmiş gül motivləri əlavə olunmuşdur. Qadın kostyumunda ağır (karkas) astarın yerini daha zərif pambıqlı, ipəkli astarlar alır. Ətəklər iki parçadan ibarət olub üst-üstə geyinilirdi. Alt ətək (fripon) istehsalında daha çox açıq rəng parçalar istifadə edilməkdə idi. Üst ətək (modest) tünd rəng parçadan hazırlanır, ətəyin kənarı büzülərək bəzədilirdi. Büzmə bəzəmə, geniş və çiyinləri açıq buraxan dekolteli yaxalarda da istifadə olunmaqdadı. Bol pudralı pariklər, çəliklər, çətirlər də dövrün aksesuarlarındanıdır.

Tünd rəngdə ipəklər, brokarlar, kətan yaxalar və krujevalı parçaların istifadə edildiyi Barokko geyim tərzində qadın paltarları ətrafı bəzəklərlə bəzədilib korsetlərlə dəstəklənirdi. Dama-dama seqmentli paltar yaxaları da yenə krujeva ilə bəzənirdi. Ətəklər iki qat olub birinci qatı açıq və ikinci qatı tünd rəngdə idi. Ətəyin kənarı büzülmüş formada idi. Büzmə şəklində olan bəzəmələr geniş və çiyinləri açıq buraxan dekolteli yaxalarda da istifadə edilirdi.

1600-1650-ci illərdə qadın paltarları yüksək belli idi, ancaq 1650-ci ildən sonra bel xətti aşağıya enərək uzun gövdəli paltarlar ortaya çıxmağa başladı və çiyinlər də gedərək aşağıya endi. Barokko moda dövrünün diqqət çəkici parçaları xüsusilə tafta, məxmər, yun, atlas, muar, kamlot və pambıq idi. Günümüzün modasında bəzi marka və dizaynerlər keçmişdən ilhamlanaraq fərqli dövrlərdəki geyim tərzlərinin müasir dövrlə sintezi olan modelləri dizayn edirlər. Barokko dövrünü indiki vaxtda İtalyan marka DOLCE&GABBANA təmsil edir. Xüsusilə 2012-ci il kolleksiyasını Barokko dövründən ilhamlanaraq hazırlayan marka olduqca müvəffəqiyyətli bir kolleksiya təqdim etmişdi. (şək.2)

Rokoko.Barokko dövrünün davamı olan Rokoko, XVIII əsrdə Fransadan doğularaq yayılan bir sənət axınıdır. Bu axına, barokko dövründən sonra yenidən klassik stile dönüş edildiyi üçün Rokoko - yəni "modası keçmiş" mənası verilir. Hər nə qədər köhnəlmiş mənası verilsə də azad həyat tərzini, sarayın ehtişam və şən ab-havası ilə birləşdirərək mebellədən, arxitekturalara, parçalardan, kostyumlara qədər yeni üslub gətirir. Rokoko kiminə görə qəribəliyi ilə, kiminə görə incə və yüngül xüsusiyyətləri ilə gözə çarpır.

Rokoko üslubu barokko stili kimi əyri-üyrü xətlili motivlərdən ibarət olsa da Rokokonun qıvrım, cizgi və şəkilləri barokkodan daha incə və daha zərif bir üslubdur. Özünə xas bir tərz olmayan Rokoko Barokko dövrünün həm çöküşü, həm də zirvəsi olaraq görülür. Rokoko Barokkonun davamı olsa da Barokkodan daha rəngli və dəbdəbəlidir. Bəzək və gözəlliyin ön plana çıxdığı Rokoko tərzü üst sinfin zənginliyini və görkəmini əks etdirir.

Rokoko tərzinin təməli bəzəməkdir. Bəzəmə stilinin önə çıxan ən gözəl bəzəyi bantlarla edilmiş gül təsvirləridir. Sənətinin özü isə işıqdır. Sənətdəki işıq əksi Rokoko modasına aydınlıq gətirir və estetik olaraq təsir edir. Rokoko modasında önə çıxan detallar: Kürəyi torbalı paltarlar, sıx motivli işləmələr, şişirdilmiş saçlar, dəbdəbəli papaqlar, həddindən artıq qabarıq ədəklər, rənglər pastel tonlarında, parçalarda isə cüt rəng əks etdirən ipək qarışıqı taftalar, atlas və krujevalar gözə çarpır. Bu dövrün moda ikonu isə Fransız kraliçası Marie Antoinette'dir. Dərzisi Rose Berlin sayəsində geyindiyi paltarlar diqqət çəkir. Hər yeniliyin qabaqcılı olanın yaşadığı kimi Kraliça da ilk başlarda geyimi ilə reaksiya toplayır. Zamanla bəyənilərək təqib edilir. O qədər bəyənilir ki, "modanın kraliçası" ünvanını alır. Kraliça, Fransa kraliçası ünvanındansa, moda kraliçası ünvanına üstünlük verdiyini söyləyib. Kraliçanın stilisti olaraq səslənilən Rose Berlin kübar cəmiyyət stilistləri arasında imtiyaz qazanır, hətta moda naziri olur.

Rokoko dövrünün modaya atdığı imzası qəfəs şəklindəki daxili ədəklərdir. Panniers adı verilən bu ədəklərə bəldən aşağı sırası ilə genişlənən çevrə şəklində

bloklar tikilir. Bu bloklar balina sümüyü, teldən və taxtadan edilirdi. Ətəyə konus, zəng, çəllək ya da yarım kürə görünüşünü verəcək şəkildə çevrələr jüponlara tikilirdi.

İspaniyadan Avropaya yayılan daxili ətəklər əvvəllər ombaları yüksək göstərmək üçün geyilirdi. Ombaları daha yüksək göstərmək istəyənlər üçün içdən geyinilən bu qəfəs ətəkləri yastıq taxaraq istifadə edərildilər. Ətəyin arxasını daha qabarıq göstərmək üçün istifadə edilən bu yastıqlar XIV əsrdən başlasa da, XIX əsrdə də istifadə edilir. Qəfəs daxili ətəklər moda olmadan əvvəl ombaları yüksək göstərmək üçün ətəyin omba qisminə çoxlu parça istifadə edilərək bu görüntü verilirdi. Daha sonralar qəfəs ətəklərin omba qisminə yastıq tutdurularaq arxa qismə çıxıntı görünüşü verilir. Rokoko dövründə isə jüponlar ombaları yaymaq və ətəkləri qabartmaq üçün geyilməyə başlanır. Əgər daxili ətək altdan görünürdüsə, işləmələr ilə görünən hissə bəzədilirdi. Daxili ətəklər ilə qabardılan ətəklər əvvəllər dairəvi biçimdə olduğu halda, sonraları oval şəklini alır. Konik adı verilən, krinolin ətək olaraq da bilinən bu qabarıq ətəklər dövrün modasının ən gözə çarpan detallı idi. İntibahla başlayan geniş ətək modası Rokokoda daha da yayılaraq moda olmağa davam edir. Parçanın forma və bəzəklərinin görünməsi və rəqs edərkən yaranan hərəkət rahatlığı da geniş ətəyin sevilməsinə təsir edir. Ətəyin genişliyi status göstəricisi idi. Ən geniş ətəyi kraliça geyinirdi. Sırası ilə əsilzadə və zadəganlar. Xalqın çox geniş ətək geyinməsi bu dövrdə qadağan idi. Bunun səbəbi də bahalı olan parçalardan nə qədər çox istifadə edilsə, bu dövrdə o qədər zənginsən demək idi. Bu səbəblə paltarlarda bol parça istifadə edilməsi moda oldu. Zamanla xalq da geniş ətək geyinməyə başlayır.

Geniş ətəklərin kiçik məkanlarda və avtomobildə verdiyi narahatlığa görə, xüsusilə gəzintilərdə dar daxili ətəklər geyinilirdi. Daralan ətəklərin moda olması ilə daxili ətəklər də əhəmiyyətini itirir. Uzun ətəklərdə jüponlar tərک edilsə də, qısalan ətəklərdə qabarıqlıq bir müddət daha mövcud olur. Diz boyu ətəklərin altında daxili ətək dəbi bir müddət daha davam edir.

Rokoko ətək uzunluğu yerə qədər uzanır, ucları ən çox bant və fırfırlarla bəzədilirdi. Dekolte hissədə isə kvadrat formasından U şəklinə keçid edilir. Paltarların

beli bədənə tam oturarkən bel bitişi Barokko dövründəki kimi iti bitir. Bədəni sıxmaq üçün istifadə edilən iplərin keçdiyi deşiklər kürək hissəsindən ön hissəyə alınaraq paltarlara ayrı bir hava qatıldı. Ətəklər nə qədər geniş idisə, bədənlər də o qədər kiçildilərək zidd bir görünüş göstərirdi. Bədəni dar göstərmək üçün korsetdən istifadə edilərdi. Dövrün paltarlarının qolları çiçək dəstəsi ilə bəzədilərdi. Qolun uzunluğu dirsəkdə bitərdi. Dirsək hissə qat-qat parça və krujeva ilə bəzədilib, qol stili tamamlanırdı. Bu dövrdə də korset yenə moda olaraq qarşımıza çıxır. Korset modası XVI əsrdən başlayaraq XVIII əsrə qədər şişirdilərək davam edir. Bu dövrdə incə bel elə şişirdilmişdi ki, bir qadın iki əli ilə belini qavradığında barmaq ucları bir-birinə dəyməli idi. Yəni iki əlin bəldə qovuşması mütləq idi.

Balina sümüyündən edilən korset ciyər və qabırğalara zərər versə də, uzun illər modada mövcud oldu. Korset modası elə bir inkişaf əldə edir ki, sənət əsərini xatırlatmağa başlayır. Statusun əhəmiyyətli olduğu bu dövrlərdə korsetlərdə də bu ayrılıq seçkilik gözlənilir. Zadəganların korsetləri atlas, ipək, brokar kimi bahalı parçalardan tikilirdi. Korset xaricində bu dövrdə yeni-yeni moda olmağa başlayan yeni bir trend yaranır. Bu yeni axın "Dessaus" adı verilən yeni ikili sıra iç paltarlarıdır. Qadınlar tərəfindən olduqca rəğbət görən bu geyim dəsti iç geyimlər sayəsində bu dövrdə daxili geyim modası da meydana gəlməyə başlayır.

Şapka, parik, yelpik, əlcək, kürklərdən hazırlanan monşon, çətirlər, opera durbirləri, çəliklər önə çıxan Rokoko aksesuarlarındanır. Ayaqqabılar isə kvadrat burunlu, qalın və kobud olurdu. Ayaqqabılarda statusu isə qırmızı rəngdəki dikdaban ayaqqabılar təyin edərdi. Qırmızı ayaqqabıları yalnız zadəganlar geyinərdi. Saçlara gəldikdə bu dövr parik taxmaq yenə moda idi. Pariklərin modelləri o qədər çoxalır ki, ilk dəfə bu dövrdə bərbərlik professional peşə olur. Pariklər fantastik aksesuarla və ya təbiətdə nə varsa - quşdan kəpənəyə, çiçəkdən ağac budaqlarına qədər hər cür növ ilə bəzədilirdi. Ən çox sevilən pariklər də bunlar idi. İspan stili tüklü pariklər də bəyənilənlər arasında idi. Bu dövrün pariklərinin digər bir xüsusiyyəti yüksək toppuzlu olması idi. Həm yüksəkliyi, həm də çiçəkli olması hesabı ilə parazitlərin yuva qurması

üçün əlverişli idi. Bu səbəblə qadınlar yanlarında qaşıma çubuqları daşıyardı. Təbiətdən ilham alan bəzəklərin yanında saçlara növ-növ imitasiya daşlı bijüteriyalar da taxılırdı. Saçları bəzəyən bu bijüteriyalar, ümumiyyətlə, oval və ya düzbucaqlı şəkildə idi. Ağ dəri modası davam etdiyinə görə saçları da bu dəri tonuna uyğunlaşdırmaq üçün qadınlar pariklərinə un duzu səpərdi. Kişilər isə pariklərini pudralayardı.

Kişi geyimi də qadın geyimi qədər bəzəkli idi. Şalvarların uzunluğu dizə qədər olub, uzun ağ corablarla tamamlanırdı. Bədənə tam oturan qolsuz pencəklər geyinilirdi. Bu görüntünü gücləndirmək üçün bəzi kişilər korsetdən istifadə edərdi. Köynək yaxaları firfır, lent və krujevalarla bəzədilirdi. Pencək içinə geyinilən jilet məsəli gödəkcələr də rokoko kişi modasının əhəmiyyətli stili idi. Pencək içinə geyinilən bu gödəkcələr altdan bir neçə düymələri ilə iliklenir, üst hissə açıq buraxılaraq köynəklərin yaxalarını bəzəyən qat-qat krujevanın görünməsi təmin edilirdi. Rokoko dövrünün sonuna doğru bütün geyimlərdə olduğu kimi kişi geyimi də sadə hala gəldi. Simoking dəstlər, iki quyruqdan ibarət olan frank deyilən pencəklər kişi geyimində moda olur. Rokoko dövrünün kişi aksesuarları isə qızıl klon, mücəvhərlərlə bəzənmiş saatlar və möhürlər idi.

Bu dövrün üsyankar gəncləri dəmir dikdaban ayaqqabılar geyinərək qadına məxsus bir stilə bürünürlər. Göstərişdən imtina edilir, sadəlik ön plana çıxır. İpək, brokar, məxmər kimi bahalı parçalardan imtina edilir. Nəhayət, qadınlara əziyyət edən korset moda olmaqdan çıxır. Çevrəli ətəklərdən, uzun pudralı pariklərdən, tüklərdən və topuqlardan imtina edilərək, modada rahatlıq önə çıxır. Beləliklə, Rokoko yerini ciddi bir tərz olan Neoklasisizm axınına buraxır.

1.3. Müasir dövr dizaynerlərinin geyim analizi

Hər kəs son moda və geyim üslubunda geyinmək istəyir. Moda çox dönükdür və daim dəyişir və bu gün müasir dəb növbəti gün köhnəlmiş olaraq görülə bilər. Belə ki, bu tendensiyalar haqqında bilmək üçün, siz moda jurnalları oxumalısınız ki, məşhur geyim modelləri haqqında məlumatınız olsun. Bu mövzuda, biz müasir üslub və moda trendlərini müzakirə edəcəyik.

2014-2015 Geyim və Rəng Trend Analizi. WGSN'nin Kreativ Məclisinin sədri Catriona MacNab və Pantone EMEA Bölgəsi İdarəçisi Carola Seybold, 2014-2015 mövsümündə dəbdə olan rəng və geyim trendləri haqqında məlumat verdi. Seybold'un açıqladığı dəbdə olan rəng mövzuları:

Making (etmək-yaratmaq). İsti, elastik və müasir rənglər. Qış görünüşü cəmird, böyük həcmdə var.

No limits (sərhəd yoxdur). Rənglərin dramatik bir kakafonisi var. Rəng sıxlığına baxanda həm qadın həm kişi paltarlarında laylar, çiçəklər görülür.

Voyage (səyahət). Torpaq rəngi. Dünyanın yaranmasının mənşələrinə, təbiətə enir. Qısa doğru eleqant, idman paltarlar ön planda. Kişilərdə sarı papaqlar var.

From beyond (bir şeyin kənarına keçmək). Kainata səfər. Kaleydeskop kimi rəng keçişləri görülür. Köhnə rənglər və keçidlər var. Qara-bənövşəyi birlikdə. Vampir görüntüsü verən xəttlər, rənglər və formalar qanununu daşıyır mövzu.

Break through (sıçrayış). Yaşıl və mavi rəng paletinin mərkəz nöqtəsi. Eynilə bir peyzaja baxar kimi? Ruhlarla dolu bir şəhərin görünüşünü seyr edəcəksinizmiş kimi. Parlaq rənglər diqqət çəkir.

2014-2015 geyim trendləri. MacNab'a görə geyim trendlərində üç mövzu ön plana çıxır: "Industrial Evolution", "Modern Myth", "Rendering Reality"

Industrial Evolution. Sənaye inqilabı. Rəqəmsal və analoq bir araya gətirilir. Üç ölçülü printerləri istifadə edilir. Fərqli fonlar, kəsimlər, kişi geyimində çox kombinasiyalar var. Üsyankarlıq gözə çarpır. Fotoşəkilli dizaynlar istifadədə. Sənaye

inqilabı və təkamülünə keçilir. Qadınlarda funksional paltarlar var. Qarışıq və poetik dizaynlar önə çıxır.

Modern Myth. Fərqli ölkələrin, fərqli folklorik hekayələri izah edilir. Ənənəvi, əl əməyi, əl işi paltarlar ruhani bir hiss verir. Elm-fantastika elementləri var; xüsusilə tekstildə. Fərqli denim görünüşləri, şallar, əl ilə toxunmuş jaketlər, dekorativ naxış işləmələri, rahat siluetlər, həcmli, mənəvi görünüşlər mövzunun alt başlıqları.

Rendering Reality. Printlər, xüsusilə böyük və dijitə printlər ağırlıqda. Gümüş parıltılar yüzdə 15 %, fotoqrafik printlər, xətləri yüzdə yüz artır. 2013-2014 modasında parkalar yüzdə 58 % çoxalır. Velosipedçi pencəkləri bir sonrakı qışda da əks olunacaq. Xəz yaxalar, balonka kurtkalar rəvacda olacaq.

2016-cı il kişi geyim markalarının analizi. Dünya dizaynerləri və böyük markalar kişi modelləri qadın kolleksiyalarının ilhamına istinad nöqtəsi olaraq alsınlar bizim yerli markalarımız çağın təması alternativləşmə üzərində fırlanır. Müasir seqment dəstlər, zamansız pencəklər, parça-idman geyimlər, dama - dama köynəklər və hətta dama-dama formalı dəstlərlə hipsterləşən, günümüzün dəb xəttinə gələn kişi ofis geyimini marka marka ələ aldıq. Baxaq 2016da kişi moda dünyasında nələr olmuş?

Kiğili. Marka bu payız idman seqmentləri klassik iş həyatına baş qaldıran naxışlarla bir araya gətirdi. Cəsarət göstərən modelləri yenə də şəhər həyatında o yığıncaqdan bu görüşməyə gedən kişinin ağırlığını qoruyur yenə də. Jean köynəkləri, toxunuşu ilə də varlığını hiss etdirən parça dəstlər ilə bir arada istifadə edərkən ən çox da fərqli rəngdə parçaları bir araya gətirməyi sevir.

Dolce Gabbana. Dolce Gabbana 2015-2016 Payız/Qış kolleksiyasının ana təması qırmızı gül; muncuq və pullarla, paltar hətta şəffaf yada pudra rəngi stiletto ayaqqabı üzərinə edilən qırmızı gül işləmələrinin gözəlliyidir. 2015-2016 Payız/Qış mövsümündə də, süni xəz, dəri və məxmər toxuma ön planda . İşləmələr geyimlərdə başlayıb paltolarda davam edir. İşləmələr xaricində toxuma detalı və yaxa detalı diqqət

çəkir. Analar üçün cizgi film qəhrəmanlı paltarlar da olduqca diqqət çəkir . Çan ətəklərdən kolleksiyada çox istifadə olunub, uzunluqları ya diz altı, ya da diz üstüdür.

Dolce Gabbana 2015/2016 Payız/Qış kolleksiyasının diqqət çəkən digər detalları, saç aksesuarları və qulaqlıqlarıdır. Saç aksesuarları şahzadələrə yaraşan formada. Saçlar idman, ortadan ayrılmış toppuz şəklində toplanır və saç bantı ilə model tamamlanır. Saç bantı muncuq, inci işləmələr, ya da qırmızı gül işləmələri ilə kombinasiya ilə inteqrasiya olunur. Ayrıca musiqi qulaqlıqları da; son dərəcə qəşəng və bəzəkli bir hal almışdır. (şək.3)

Donatella Versace. İtalyan modasının ən əhəmiyyətli moda evlərindən Versace, 2016 payız qış hazır geyim kolleksiyasını Milan Moda Həftəsi çərçivəsində təşkil etdiyi dəbdəbəli dəfilə ilə təqdim etmişdi. Donatella Versacenin imzasını daşıyan kolleksiya, yüksək bel müəyyən qırıqsız şalvarları, dar-ölçü qəlibləri, hərəkət qatan dəri aksesuarları, asimmetrik parçaları, mavi, göy, qızıl balıq və sarı törəmələrinin ağırlıqda olduğu məhdud rəng palitrası , yaradıcı dizaynları, sıfır yaxalı geyimləri, işıltılı payet, rəngli dəri və xəzləri ilə prioritetli olaraq diqqətləri çəkir. Versace 2016 payız qış kolleksiyası tərkibində iştirak edən bu çox qəşəng və dəbdəbəli dizaynlara daha yaxından göz atmaq üçün aşağıdakı alboma baxa bilərsiniz.(şək.4) Kolleksiya, mövsümün ən müvəffəqiyyətli işlərindən biridir 'hər zamanki kimi'. İtalyan moda nəhəngi, fərq yaradan gözəlliyini hər mövsüm olduğu kimi göz qamaşdırıcı şəkildə davam etdirir.

Nautica. Geyim sektorunun əhəmiyyətli markalarından Nautica, 2016/7 payız-qış kişi kolleksiyasını New York Moda Həftəsi çərçivəsində təşkil etdiyi dəfilə ilə dəb tutqunu bəylər və sektor nüfuzlarının bəyənməsinə təqdim etdi. Kolleksiya prioritetli olaraq yerlərə qədər uzanan nəhəng telləri ilə incə, təəccübləndirici toxuma ziddiyyətləri, yük cibləri, sıyrıqlı kürkləri, qırıqsız şalvarları, boğazlı jaketləri və kontrast rəngləri ilə diqqətləri çəkir. Kolleksiya hər zamanki kimi təcrübəli idman tərzini davam etdirir; xüsusilə nəhəng şalları ilə incə və kontrast rənglərin uyğunlaşması çox bəyənilib. (şək.5)

Elie Saab. Livan əslli məşhur moda dizayneri Elie Saab, maraqla gözlənilən 2017 tətill kolleksiyasını keçdiyimiz günlərdə paylaşdığı Lookbook fotosəkilləri ilə sektor nüfuzları və moda təqibçilərinin bəyənməsinə təqdim etdi. Yapon stilindən əsintilər daşıyan kolleksiya, prioritetli olaraq floral naxışları, rəngli tulumları, cazibədar gecə geyimləri, yaradıcı kəsimləri, rəngarəng payətləri, uçuşan ətəkləri, krujeva detalları, ağırlıqla istifadə edilən pastel rəng palitrası, fırfırları, qırış, qatlama detalları ilə diqqətləri çəkir.

FƏSİL II. MÜASİR KOSTYUM VƏ SİLUETLƏR

2.1. Müasir kostyumda siluet anlayışı və analizi

Geyim sözünün, insanın örtünməsi və özünü qoruması məqsədi ilə istifadə edildiyini düşünürüksə, kostyum sözünün başqa vəziyyətlər üçün istifadə edilən xüsusi geyimlər olduğunu bilməliyik. Geyim sağlamlıq , iqlim və ya parça sahəsindəki yeniliklər ilə dəyişkənlik göstərərək, kostyumestetik qayğılar, dini inanclar, fərdi statusların əks olunmasını təşkil edən sosial durumların dəyişkənliyi ilə üzə çıxmışdır. Adəm oğlunun, geyinmək üçün başlamış olduğu örtünmək adəti, yüz illər müddətində insanın özünü fərqli ifadə etmək xəyalı üçün istifadə olunan kostyum ilə bütövləşərək davam etmiş, zaman keçdikcə bu iki söz eyni mənada istifadə edilməyə başlamış, ancaq daha sonralar kostyumun başqa məqsədlər üçün istifadə edilən bir örtünmək forması olduğu ortaya çıxmışdır.

Müasir kostyumun mürəkkəb və çox mərhələli yaranma prosesi dizayner işi ilə başlayır. Geyimin yeni formalarını və növlərini düşünüb tapan, dekorativ quruluşun üsullarını yaradan, onun rəng həllinin uyğunluğuna, harmoniyasına nail olan məhz dizaynerdir. O, bu zaman öz peşə fəaliyyətində kompozisiyasının ifadəlilik vasitələri və qanunları haqqında fundamental biliklərə dayanır.

Lakin kostyum kompozisiyası haqqında olan ümumi təsəvvürlərə sadəcə geyim dizayneri yox, həmçinin müasir kostyum siluetinin yaranmasında çalışan hər bir sərraf malik olmalıdır. Kostyum kompozisiyası deyildikdə kostyumun bütün elementlərini bir araya gətirmək anlaşılır. Bununla da, kostyum kompozisiyası zahiri görünüşündə vahid bütünlük yaradan, daxili harmonik nizamlanmanı əks etdirib, hissələri birləşdirməyə nail olan təşkiledici anlayışdır.

Kostyum kompozisiyası üstündə proses konkret forma axtarışına keçməmişdən öncə geyim dizaynerinin yaxşı fikirləşdiyi bədii ideyadan başlayır. Hər bir məhsulun kompozisiyası həmişə istifadə sahəsi və onun təyinatı ilə əsaslanır. Bədii həll çoxlu sayda faktordan asılıdır : nəsnə dekorativ əhəmiyyət kəsb edirmi, yaxud; daha çox

funksionaldırımı? ondan xüsusi hallarda, yoxsa gündəlik istifadə ediləcək; insanların hansı sosial qrupu üçün, yaş və cinsə aid nəzərdə tutulmuşdur və s.

Kostyumu layihələndirdiyi zaman geyim dizayneri bədii obraz, konstruksiya və struktur arasında əlaqəni dərindən düşünməlidir. Yaxşı düşünülmüş kompozisiya əsərin ideyasını daha ifadəli formada ortaya çıxarmağa köməklik göstərir. Əgər bu qaydalarariayət olunubsa, o zaman kompozisiyanı uğurlu edilmiş saymaq olar:

- bütünlüyün bütövə ziyan vuracağı halda heç bir hissəsinə toxunulmamalı, və yaxud dəyişdirilməməlidir;

- bütövə ziyan vuracağısa hissələrin yerləri dəyişdirilməməlidir;

- bütövə ziyan vuracağı təqdirdə heç bir element ona birləşdirilməməlidir.

Başqa sözlə desək, yaxşı fikirləşilmiş kompozisiyadan heç bir şey götürülməməli, heç bir əlavə edilməməli, bir sözlə, bütünlük pozulmamalıdır. Hər bir məhsul sona yetmiş, bitmiş olmalı və özündə onun konstruktiv, funksional, və yaxud bədii mahiyyətinə zidd olan element və hissələrə yer verməməlidir.

Kostyumun kompozisiyasının bütün daxili hissələri ümumi, bir ideya üçün işlənməlidir. Bu vəziyyətdə, kompozisiyada ikinci dərəcəli və əsas hissələri aydın etmək olduqca mühümdür. Bəzi zamanlar dizaynerə funksionallığı və vəhdəti qorumaq xətrinə onun istəyinin əksi olan, bütövlüyü məhv edən hər hansı, hətta gözəl görünən bir detaldan imtina etməyə məcbur olur. Onların uyğunluğu və tabeçilik vəhdəti harmonik vəhdətin yaranması üçün çox mühümdür. Uğurla həyata keçirilmiş kompozisiya həlli onu kompozisiyanın əsas elementi kimi ayırmağa, əsas hissənin qeyd olunmasına köməklik göstərir.

Əgər biz predmet ilə tanış olmağımızdan estetik həzz alırıqsa, o zaman məhsul bədii əsər kimi qəbul edilir. Bunun üçün də, ifadəliliyə nail olmaq geyim dizaynerinin rəssam kimi işinin bir nəticəsi hesab olunur, bütünlükdə kostyumun layihələndirilməsini kifayət qədər təmin edir. Bütün bunlardan məlum olur ki, hər bir məhsulun kompozisiyası üzərindəki proses dizaynerin fərdi obrazlı təsəvvüründən,

onun təfəkküründən və konkret mahiyyətdə ger ekl ş n ideyalarından ibarətdir. Bu fəaliyyət tipi iřin ustasında hissiyyatın v  istedadın olmasını tələb edir.

Kostyum formasının yaranma mərhələsi kompozisiya axtarışının v  bədii layih l ndirm nin mahiyyətinin bařlıca məsələsidir. Bədii ifadəli řeklin yaradılması geyim dizaynerinin  n birinci vəzifəsidir,  unki geyimin formasının d yiřm si d b hesab olunur. Forma izl yicid  bu və ya digər duyğuları oyadan bir növ fiziki-obyektiv özəlliklərə sahibdirdir.

İlk dövrlərdən etibarən, divar rəsmləri ilə bařlayan ill strasiyalardan , Roman dövründə hazırlanan mozaikalara kimi geyimin tarix boyunca d yiřimi izl nmiř, gələcək yüz illərdə rəssamların tabloları kostyum kitablarına qaynaq yarada biləcək řekild  arxivl nmiřdir. Bu yazıda XV yüz ildən bařlayaraq rəssamların tabloları, muzeylər, tarix kitabları v  kostyum tarixi arxivləri inc l n r k, qərb dünyasının geyim anlayışındaki f rqlil řm  müddətinə řahid olunacaq və bir moda faktına çevrilməsi  l  alınacaqdır.

XV əsrin ortalarında İtaliyadakı moda anlayışı Avropa modasından fərqli inkiřaf edərək müxtəliflik g st rmiřdir. Sa  modellərində v  bař geyimlərində görünən bu fərqliliyi Rogier van der Weyden  aid 1460-cı ildə edilən “Bir Qadının Portreti”adlı tablosu v  Domenico Ghirlandaioya aid 1488-ci ildə edilən “Giovanna Tournabuani”adlı tabloda görə bilərik. Holland rəssam Van Der Veyden v  İtalyan rəssam Ghirlandaionun  ekdiyi bu iki qadın portreti bir-birindən fərqli still ri göstərməkdədir. İtaliyada sa  modelləri daha sərbəst v  təbii göründüyü halda Avropa stilində bu fərqi qabardılmıř, y ks ldilmıř toppuzlu v  duvaqlı bařlıqlar ilə görürük. Bu iki tablodakı sa  formaları kostyumlardakı regional fərqlilikləri əks etdirir.

“Still r arasındakı fərqliliklər Albert Dürerin “Nuremberg’li Evqadını v  Venesiyalı Qadın” tablosunda da geyimlərdə görünməkdədir”. řimallı qadının geyiminin qolları olduqca dar v  sıx bir formada bədənə oturark n; İtalyan stilində paltar geyinmiř olan Venesiyalı qadının, qollarının  l  doğru qabarıq olduğunu

görürük; xüsusilə bu paltar qollarının, əsasən, taxılıb çıxarıla bilən, üzəri gümüş və qızıl saplarla bəzədilmiş parçalardan hazırlanan qollar olduğunu bilirik.

Görülür ki, Şimali Avropa geyim stilində Avropanın cənubu ilə müqayisədə daha çox bağlı geyimlər hakim olmuşdur. Dürerin etdiyi bu əsərlərdə iki qadının da, geyimlərinin bədən qisminin bir-birlərinə bənzər dekolteyə sahib olduğu görünür. Bunun səbəbi Dürerin bir zamanlar İtaliyada yaşamış sonra Nurembergə köçmüş olması və iki fərqli mədəniyyətdəki geyim stillərinə münasibət bildirərək rəsmlərində əks etdirmiş olmasıdır.

İtalyan stili və Şimali Avropa stilinin bir-birindən bu qədər fərqli inkişaf etməsinin ən önəmli səbəbi, İtaliyada geyim və aksesuarlarda parça və rəng baxımından daha çox seçim olması və Çində istehsal edilən bahalı parçaların, İpək yolu vasitəsilə qərbə çataraq, vacib bir ticarət mərkəzi halına gələn Venesiyaya gəlməsi idi. Qərb və şərq mədəniyyətləri beləcə bir-birlərinə təsir etmiş, bu təsirin izləri tabloları öz əksini tapmışdır.

Ditto kişi koyumu. XIX əsrin ortalarında önümüzdəki əsrin Qərb kişi paltarlarının basqın şəkli halına gələcək bir sıra kişi paltarı gətirildi. Ditto dəstinə, adı verildiyi kimi, bir pencək, jilet və eyni parçadan edilmiş geyimlər vardı. Eyni zamanda çuval paltarı olaraq da adlandırılan yeni stil, çiyinlərdə tikişsiz olaraq vacib zəif bir pencək ilə xarakterizə edildi; Ditto paltarı olduqca qeyri-rəsmi bir geyim növü idi və ümumiyyətlə iş, səyahət və ya küçədə geyinmək üçün istifadə edilirdi.

1800-cü illərin əvvəlində kişilər üçün diqqətlə hazırlanmış bir paltar vaxtı olmuşdu; bəzən Dandies dövrü deyilirdi. Dandies, paltarlarına diqqət edən və ən son tendensiyaları izləyən kişilərdi. İngilis George "Beau" Brummell (1778-1840) kimi qəşəng geyimli kişilər, kişilər üçün moda üzərində böyük bir təsirə sahib idi. Üzükənlərin, mükəmməl tutulan qalstuklar və dərzilə uyğun pencək, jilet və şalvarların hamısı pulsuz rənglərlə XIX əsrin ilk yarısında sifarişçilərin gözünün bir parçası idi. Dandies'in axtarıldığı mükəmməl uyğunlaşma ilk hazır geyimdə çoxaldıla bilməz. 1860-cı ildə tanıtılan ditto paltarı, eyni rəng və parçadan edilmiş zəif bir hazır paltar

təklif etmişdi. Orta sinif və işləyən kişilər Ditto kostyumunu Dandies tərəfindən modelləşən bahalı dərzi geyim paltarları ilə asan, daha ucuz bir alternativ olaraq tez qəbul etdilər. Hazır paltarlar az bir müddətdə xüsusi hazır geyimlərin yerinə keçməyə başladı. Əsrin sonuna qədər, Ditto dəsti Amerikalı və Avropalı kişilər üçün gündəlik geyimin ən məşhur növü halına gəlmişdi.

2.2. Müasir kostyumun xarakterik xüsusiyyətləri

Geyimlərdə bir çeşid, eyni bezdən, əksər hallarda ən az bir pencək və şalvar olan geyimlər qrupudur. İngiltərədə ölkə paltarları olaraq ortaya çıxan, Qərblə dəstin ən məşhur tərziləri olan Lounge geyimləri (rəng və stildə ayrıldığında iş dəstləri olaraq da bilinir). Hal-hazırda da geyilən digər kostyumlar, günün salonu dəst paltarlarının asma qatları və səhər qatlarının yerinə keçmək üçün geyildiyi kimi geyinmiş mərtəbələrə alternativ olaraq ortaya çıxan qara qalstuk parçasının bir parçası olan axşam yeməyi geyimləri; və nadir olaraq bu gün geyilən səhər kostyumu.

Dizaynda, kəsində və parçada (iki və üç parçalı və ya tək və cüt sinəli) variantlar, geyimin ictimai və iş uyğunluğunu müəyyən edir. Çox zaman, köynəkli yaraşığı bir köynək və qalstuk ilə ənənəvi olaraq geyilər. 1960-cı illərin sonuna qədər, bütün kişi geyimlərində olduğu kimi, açıq havada da bir şapka taxılırdı. Dəst paltarları fərqli sayda adətlə gəlir: İki parçalı bir dəst paltar və şalvar; üç parça jilet, ekler (Şimali Amerikada jilet olaraq bilinir). Digər hissələr eyni bezdən hazırlanmış olmalıdır.

Başlanğıcda, paltarların çoxunda olduğu kimi, bir dərzi müştərisinin seçdiyi bezin paltarını hazırlayır. Bunlar indi, ümumiyyətlə sifariş olunmuş kostyum olaraq bilinir. Dəst paltarı, adamın ölçüləri, zövqü və stilinə görə edilirdi. Sənaye İnkılabından bu yana, çoxu təqlid istehsalı olduğu üçün, bu səbəblə hazır geyim olaraq satılır (ancaq, geyinməkdən əvvəl geyimdə dəyişiklik etmək yayılmış görülməkdədir). Hal-hazırda dəst paltarları təxminən dörd yolla satılmaqdadır:

Geyimin müştərinin ölçülməsi tamamilə yaradılmış bir naxışı xüsusi olaraq hazırladığı, parçanın ən yaxşı şəkildə oturmasını və sərbəst seçilməsini təmin edən sifariş yeri;

Əvvəldən hazırlanmış bir qəlib müştəriyə uyğun dəyişdirilməkdə və məhdud sayda variant və parça seçimi edilməkdədir. Hazır geyim və ya off-the-peg (raf, Amerikan İngiliscəsi), hansı xüsusi ya da nəhayət, olduğu kimi satılır. Dəst, pencəyin və şalvarın ayrı-ayrı satıldığı yerdən ayrılır və bir müştərinin özü üçün ən uyğun ölçünü seçməsinə və lazım olan dəyişiklik miqdarının məhdudiyətinə icazə verir.

Kostyumu hazırlamaq üçün onun ülgüsünü hazırlamaq lazımdır. Ülgü hazırlamaq üçün insan üzərində dəqiq ölçü götürülməlidir. Bunun üçün ölçüsü götürülən şəxs özü ölçü götürən insan tərəf düz dayanmalıdır. Kağız üzərində ülgü həqiqi ölçüdə hazırlanır. Dəqiq ölçü götürülməsi işin başlanğıcı olmaqla bərabər müvəffəqiyyətin bünövrəsidir. Hər bir ölçünün öz göstəricisi var.

Kostyum siluetinin ana xətləri var. Bir kətan təchizatından yaradılan xüsusi tərəzi, balanslı bir siluet verir və beləcə bir pencəyin düyməli olması lazım deyil və bir geyim çox möhkəm və ya çox zəif deyil. Uyğun bir geyim, boyundan sinə və çiyinlərə, gərginlikdən qırıqlar olmadan tökmək üzrə formalaşdırılır. Forma, başdan etibarən əl işi almanın dərzisi xüsusiyyətidir. İki növ əsas biçilmə bunlardır: 1) cüt sinəli kostyumlar, iki sıra düyməsi ilə mühafizəkar bir dizayn, sol və sağ tərəflərin geniş üst-üstə düşməsi; və 2) çox yüngül üst-üstə düşən tək sinəli paltarlar, tək bir düymə sırası ilə. Dünyada hər yerdə yaxşı dərzilik güclü nazildilmiş kənarlar və minimal çiyin ilə xarakterizə ikən, əməyi azaltmaq üçün ümumiyyətlə, raf dəstləri ilə doludur. Kostyum hazırlamağın 3 yolu vardır: Hazır edilmiş və dəyişdirilmiş "ölçülər" və ya əvvəldən kəsilmiş formalar; Ümumiyyətlə, zəif formadan qaynaqlanan qırıqlar ilə pozulmağa gətirib çıxaran zamanla ifadə edilən asanlıq; Stil, uzunluqlar və üfüqi ölçmələr kimi şeyləri əldə etmək üçün forma deyil, ölçülərdən istifadə edərək ölçü üzərinə hazırlanan kostyum; Müvəqqəti olaraq yarım məmulatlar olan və gerçək bir fərdi qəlibdən kəsilən

xüsusi, sifariş və ya xüsusi dizaynli dəst. Orjinal dərzilik standartlarının turşu testi, zəif tikişlərdən qaynaqlanan qırışlıqdır. Büzüsdürülərək basdırıla bilər.

Kostyum hazırlanması üçün materialı düzgün seçmək vacibdir. O seçilmiş modelə, onun təyinatına, sezona, bədənə, xarici görünüşə, şərhə, zövqə uyğun olmalıdır. Kostyumlar müxtəlif parçalardan istehsal olunur, ancaq əsasən yundan hazırlanır. İki əsas , (liflərin hamar, sərt geyinən bir bez istehsal etmək üçün ayrıldıqdan əvvəl daralmış olduğu) pambıq çubuqları və yunları istehsal edirlər. Bunlara flanel, qabardin, tüvit və freskanı misal gətirmək olar. Bu parçaların hamısı fərqli ağırlıq və hisslərə malikdir və bəzi parçaların, ortalama lif ölçüsü ilə ölçülən lif incəliyini, məsələn super 120'yi təsvir edən bir S (və ya super S) nömrəsi vardır. Bununla birlikdə, parça nə qədər incə olsa, o qədər həssas olur və o qədər uzun müddət geyilər. Yun ənənəvi olaraq soyuq havadan xilas olmaq üçün istifadə edilən isti, bol həcmli paltarlarla əlaqələndirilmiş olsa da, parçaların daha yüngül və daha elastik hala gəldiyi üçün, daha incə və lif istehsalındakı irəliləmələr, yun dəst paltarlarını daha isti havalarda qəbul ediləcək hala gətirmişdir. Yunlu parça bir kvadrat metrlik bir ağırlıq ilə ifadə edilir. Bu səbəblə, yalnız qış üçün uyğun daha ağır yunlar 12-14 unsiyadır. Orta, "üç mövsüm" (yəni yaz xaric) 10-11 unsiyadır. Və yaz yunları 7-8 unsiyadır. (Mərkəzi istilik əməliyyatından əvvəlki günlərdə, 16 unsiya kimi daha ağır yun dəstlərdə istifadə edildi. İndi əsasən palto və topkot olaraq istifadə edilir.) Digər vəsaitlər bəzən ya tək başına, ya da kaşemir kimi yun növləri ilə qarışdırılıb istifadə edilməkdədir. Bəzən yalnız ipək və ya yun ilə qarışdırılıb istifadə edilir. Sintetik vəsaitlər, məsələn poliefir, daha ucuz olmaqla birlikdə, mütəxəssislər tərəfindən çox nadir hallarda məsləhət görülür. Ən çox sintetik sintezin, xüsusilə də səyahət üçün istifadə edilən geyimlərin qırışmağa qarşı müqavimətini əldə etmək üçün ağırlıqlı olaraq yunun sintezi qəbul edilə bilər. Ancaq, hər hansı bir sintetik, sintez olunmuş və ya başqa cür olmalıdır. Yalnız yundan hazırlandıqda daha isti və köhnəlmiş olacaq. İsti hava üçün kətan da istifadə edilməkdədir və Şimali Amerikada (Cənubi) pambıq seersucker geyilir. İş yerində geyilən kostyumların ana dörd rəngi naxışlarla və ya

naxışlar olmadan qara, açıq boz, tünd boz və göy rənglərdir. Xüsusilə, 1930-cu ildən bəri boz flanel kostyumu çox məşhur bir şəkildə geyilmişdir. Ticarət olmayan mühitlərdə və ya daha az rəsmi kommersiya kontekstlərdə, qəhvəyi əhəmiyyətli bir rəngdir. Yaz aylarında, bürünc və ya krem kimi daha yüngül tonlar üstünlük təşkil edir.

Dekorativlik və koloritlik rəng materialların dekorativ xüsusiyyətlərini və qarşılıqlı əlaqəni xarakterizə edən estetik göstərici hesab olunur. Rənglərin seçimi formaların ümumi görünüşünə uyğun olmalıdır. Bu vəziyyətdə məntiqi forma bütün kompozisiyaları tamamlayaraq, sonlandırır, məmulatın həcmnin strukturu və başqa xüsusiyyətləri böyüdülməklə göz önünə sərilir. Rənglərin sayəsində forma elementlərini gücləndirmək və ya zəiflətmək olar: miqyaslılığı meydana çıxarma, elementləri əlaqələndirmə, birləşdirmə və s. Rənglər düzgün götürülməyən ölçülərə təsir göstərir, yaxşılaşdırır. Forma xarakterini neytrallaşdırır və kəskinləşdirir. Rəng çalarlarından istifadə etməklə formanın elastikliyi zənginliyini artırmaq olar. Çətin strukturu olan formalar rəng müxtəlifliyi ilə daha da uyğun və ahəngdar olur. Kompozisiyada ifadəliliyin və bütövlüyün mühüm əsaslarından biri rəng sintezi hesab olunur. Rəng uyğunluğu- uyğunluq, geyimlərin obrazını yaratmaq, onun məzmunlarını açmaq və vahidlikdən ibarətdir.

Bir çox kostyumların iki və ya üç düyməsi vardır. Bir və ya dörd düymə kostyumda alışmadığımız vəziyyətdi. Zoot kostyumlarının uzun pencəyi, dar şalvarı olan kostyum) uzunluğu səbəbi ilə altı ya da daha çox ola bilər, ancaq dördüncü çox düyməli bir dəst tapmaq nadir hallarda olur. Düymə yerləşməsi, pencək tərəfindən ötürülən yüksəklik hissi üçün kritik olduğu üçün düymələrin yerləşməsi və stilində də fərqliliklər vardır. Mərkəz və ya üst düyməni tipik olaraq bel xəttinə çox yaxın sıralamaq lazımdır.

Pencəyin yaxa qisimləri çərtikli ola bilər ("rəqəm" olaraq da adlandırıla bilər), pikli ("iti"), şal və ya "hünər" (mandarin və digər qeyri-ənənəvi üslub) ola bilər. Hər bir yaxa kəsimi fərqli məqsəd daşıyır və fərqli paltarlar ilə geyilir. Çərtikli yaxa tək sinəli pencəklərdə olur və rəsmi olmayan tərzdədir. Cüt sinəli pencəklər ümumiyyətlə,

yaxalı şalvarlara malikdir. Şal yaxa Viktoriya dövrü qeyri-rəsmi gecə geyimlərindən hazırlanan bir tərzdir və normal halda kostyumlardan başqa uyğun paltarlarda görülür. Qara qalstuk üçün, yalnız iti və şal yaxası olan pencəklər geyilməlidir.

Pencəklərin çoxunda, daxili ciblər və ümumiyyətlə, iki yamaq cibləri, qatlama ciblər və ya püskürən ciblər ("Besom") olur. Yamaq cib, tək əlavə bez parçası ilə birbaşa pencək önü, bəzən yazlıq kostyumları və ya digər qeyri-rəsmi geyimlərdə görülən bir idman variantıdır. Kanopi cibləri yan ciblər üçün standartdır və cibin üstünü örtən parçanın əlavə örtməli bir qanadı vardır. Püskürdülmiş bir cib ən rəsmi, cib üçün yarıq üst və altına bantlayan kiçik bir parça zolağı var. Bu stil əksər hallarda rəsmi geyimdə görülür, məsələn bir axşam yeməyində. Sinə cibi əsasən, sol tərəfdə olur və burda cib kəsimi və ya dəsmal görünür.

Qol düymələri əsasən geri alına bilməsə də, tikiş edilə biləcək formadadır. Funksiyonal manjet düymələri, üst səviyyə və ya kostyum qoltuqlarında görülə bilər. Bu xüsusiyyətə cərrahın qandalı və "düymə dəliklərindən istifadə etmə" (ABŞ) deyilir. Bəzi istifadəçilər, bu düymələri tamamlamağa davam etsə də, bu düymələri sifariş edilən bir kostyum qiymətinə hesab edilsin deyə buraxırlar.

Bir manjet yuvası, qolun arxasına qatlanmış əlavə bir parça uzunluğuna və ya majetin kənarına istinad etmək üçün düymələrin üzərində bir az boru və ya tikiş etməyə sahibdir.

Geyim tərzləri. Geyim tərzləri, qadınların daxili dünyasını əks etdirir. Modaya uyğun geyinmək istəyirsinizsə, özünüzə yaraşan paltar rəngləri istifadə etməlisiniz.

Bəzi insanlar hər zaman nizamlı, təmiz, ütülü paltarlar geyinməyə diqqət edirlər. Bu kəslər ümumiyyətlə dəst geyinməkdən və olduqları yerə uyğun geyinməyə də olduqca diqqət göstərirlər. Bəziləri isə olduqca rəngarəng paltarlar geyinirlər. Bu cür geyinənlər cazibədar görünməyə çalışanlardır. Rəngsiz və sönük qalmaq istəməzlər, buna görə olduqları mühitdə ən çox diqqət çəkən adam olmaq istəyərlər. Bunu da diqqət çəkici rənglər, tüklü paltarlar, çiçəkli paltarlar və parıltılı paltar seçərək təmin edirlər. Kişilər də eyni şəkildə rəngli və cazibədar olmağa çalışırlar. Eynək və şal

onların imtina edə bilməyəcəkləri aksesuarlardandır. Hərbi geyim tərzii: Hərbi geyim tərzii deyilincə ağla ilk gələn kamuflyaj model paltarlar və əsgər yaşılı rənglərdir.

Avanqard geyim tərzii: Qeyri-adi materiallardan istifadə edilərək hazırlanmış fərqli və bədii paltarlardır.

Androgen geyim tərzii: Qadınların kişi paltarları istifadə etməsidir.

Bohem geyim tərzii: Gözəl görünməkdən çox rahatlığını düşünən kəslərin geyindiği salaş paltarlardır. Bohem geyim tərzii 1960-cı illərin və 1970-ci illərdə ortaya çıxan həyat tərzinin formalaşması deməkdir. Əslində "bohemian" kəlməsi hippilərdən gəlir. Bu həyat tərzini eyni ilə hippilər kimi azad, rahat, yaşamağı sevən və dərviş ruhlu insanların yaratdığını deyə bilərəm. Məntiqlə geyim-kecimə çox pul xərcləməyən insanların daha az büdcələrlə bir stil yaratması deməkdir. Müasir moda aləmində dizaynerlər bohem stilinə tez-tez müraciət edirlər. Böyük moda evlərinin geyimlərinə sərvət yatıraraq geyinmək bohem fəlsəfəsinə zidd olsa da artıq belə bir geyim tərzii formalaşmış. Bohem geyim tərzii, 2016 ilə birlikdə, hər dövr qadınların imtina edə bilmədiyini təzlərdəndir. Özünü köhnə dövrlərə yaxın hiss edənlər, bu tərz ilə fərq yarada bilirlər.

Hip-Hop geyim tərzii: Los Angles, San Fransisco, Detroit, Afrika, Amerika New York gəncliyinin olduğu bölgələrdə ortaya çıxmış olan bir moda axınıdır. Salaş geyimi şapkaları, zəncirləri, bol paltarları, idman geyimi ifadə edən bir geyim tərzii olaraq bilinməkdədir.

Eklektik geyim tərzii: Bir-birindən fərqli parçaların bir arada və zidd rənglərdən istifadə edərək, yaradılan qarışıq bir stildir.

Feminən geyim tərzii, iddialı qadınların seçimidir. Siz də həm rahat, həm də qəşəng olmaq istəyirsinizsə bu tərzii mütləq yoxlamalısınız.

Preppy geyim tərzii: Ümumiyyətlə 15-25 yaş arasındakı gənclərə xitab etməsi və hamısı ilə idman paltar növlərinin bir arada istifadə edilməsi deyə bilərik.

Retro geyim tərzii: Keçmiş illərə aid moda olan paltarların təkrardan dəbdə olmasıdır.

İdman geyim tərzii: Ümumiyyətlə sadəlik və rahatlığın daha qabaqda olduğu bu stil daha çox gündəlik paltarlardır.

Sofistik geyim tərzii: Qəşəng, seçmə və fərqli mənasını verən sofistlik geyim tərzii incə bir zövqü göstərməkdədir.

Vintage geyim tərzii: Müəyyən bir dizaynerə və dövrə aid olan, istehsal olduğu dövrün bəzi izlərini daşıyan və ikonlaşmış paltarlara deyilir.

Futuristik geyim tərzii : Futurizm öz zamanının xaricində gələcəyi görə bilən, təxmin edən axına, futuristik işə bəndən əşya və ya şəxslərə deyilir.

Pop-art geyim tərzii : Rəngarəng geyim tərzidir. Geyim tərzinə nümunə olaraq, məsələn, başınıza mavi bir parik taxıb, ayağınıza eyni rəngdə ayaqqabı geyinib ayaqlarınıza qırmızı, çəhrayı corab keçirə bilərsiniz.

2.3. Kostyum kompozisiyasının həlli

Siluet - fransız sözüdür, mənası kölgə, hər hansı bir predmetin yalnız kənar kontur xətləri vasitəsi ilə ortaya çıxan görüntüsüdür. Kostyumu hazırlamaq üçün insan bədən quruluşunun mürəkkəbliyi nəzərə alınaraq, insanın bədən proporsiyaları üzərində ölçü çıxarılır. Bildiyimiz kimi, insan bədən quruluşunun 4 tipi var:

- üçbucaq; - çevrilmiş üçbucaq; - qum saati; - düzbucaqlı

1-ci tip insan siluetində aşağı hissə böyük olduğuna görə şalvar və dar ətəkdən istifadə etmək düzgün hesab olunmur. 2-ci bədən siluetində çiyin və döş böyük olur. Onun üçün də yaxanı oval və böyük formada açmaq lazımdır. Qol kök olduğu halda qolu və qol dibini boş götürmək lazımdır. Qum saati bədən silueti normal hesab edilir. Bel çevrəsi omba və döşün ölçüsündən 25sm ölçüsündə balaca olur. Burada adətən boyun uzunluğuna fikir verilməlidir. Bütün bunları nəzərə alıb, eskizə texniki təsvir çəkilir və ölçülərə uyğun eskiz yaradılır. Material, rəng, aksesuar, model

göstərilməlidir. 4-cü tip bədən siluetində isə beli nazik və zərif göstərmək məqsədi ilə bel çevrəsinə horizontal, paralel vəziyyətdə omba və çiyindən xətt keçirmək vacibdir.

Siluet elementin formasının daha dolğun xarakterik xüsusiyyətidir. Hər hansı bir əşyanı nəzərdən keçirmək məqsədi ilə onun profil (yan görünüşü) və frontal (qabaqdan və yaxud arxadan görünüşü) siluetlərini müqayisə edirlər. Kostyumun bütün inkişaf yolu müddətində siluetin bir çox variantları yaranmışdır, ancaq onları əsas bir neçə növə ayırmaq olar.

Düz siluet - siluet növləri arasında ən geniş yayılmış növüdür. Həndəsi formasına görə, üfüqi və şaquli ölçülərin nisbətindən asılı olaraq kvadrata, və yaxud düzbucaqlıya yaxındır. Düz siluetli kostyum bütün fiqura növlərinə gözəl yaraşır, ona görə ki o, bədən qüsurlarını mümkün dərəcədə yaxşı örtməyi bacarır. Bu kostyum siluetində üfüqi ölçülər fiquranın bütün normativlərində eynidir və bel xətti qeyd olunmur. Düz siluetli kostyum dəqiq ifadə olunmuş konturla, sərt, eyni zamanda yumşaq formaya sahib ola bilər ki, bu da kostyum materialların özəllikləri ilə müəyyənləşdirilir.

Trapesiya görünüşlü siluet - Bu siluet ətəyi enliləşdirilən kostyum üçün xarakterikdir. Həndəsi görünüşünə əsasən bu siluetin yuxarı hissəsi - çiyin xətləri, aşağı hissə isə trapesiyaya uyğundur. Çiyin və aşağı hissə arasındakı fərq nə qədər çoxdursa, ətəyin enlənmə dərəcəsi də bir o qədər çox olur. Bu siluet formasında da, həmçinin bel xətti qeyd olunmur. Trapesiya siluetli kostyum aşağıya doğru enləndiyi üçün fiquranı daha göstərişli edir, bu səbəblə bu formalı siluet vücut cəhətdən boyu hündür olmayan və kök insanlara tövsiyə edilir. Trapesiya görünüşlü siluetin bu variantı `` A-siluet`` adlanır.

Tam yapışmayan siluet - bu siluet insan bədəninin proporsiyalarına uyğun mötədil proporsiyaları ilə səciyyəvidir. Yarı yapışan kostyum vücutun formasını təkrar edir, ancaq həcmli olduğuna görə vücuda tam oturmur. Bu siluetdə bel xətti dəqiq qeyd olunur və öz normal yerində yerləşir. Tam yapışmayan geyimin proporsiyası

kompozisiya ölçülərinin və ayrı-ayrı hissələrin, elementlərinin nisbətindən və kontrastdan istifadə etməyi qeyd etmir və nüans qaydaları üzrə qurulur. Yarı yapışan siluet forması fərqli fiquralı və bədən formasına malik insanlara tövsiyə edilə bilər. Tam yapışmayan siluet üst geyimləri üçün xüsusi ilə xarakterik hesab olunur.

Yapışan siluet - siluet növü qamətli insanlara gözəl yaraşır. İnsanların fiqura formalarını gözə çarpdırır. Yapışan siluet anlayışının ``qum saati`` və ``siluet-X`` adı verilən iki forması nəzərdə tutulur. Hər iki fərqli forma ümumi xüsusiyyətlərə malikdir: geyimdə belin incəliyini qeyd edən kəmər, fiquru sıx örtən lif, və ya belin diqqəti cəlb edən konstruksiyası. Ancaq öz həndəsi görünüşü səbəbi ilə onlar çox fərqlənirlər. Siluet-X - bir-biri ilə bel xəttinin üzəri ilə balaca oturacaqlar ilə kompleks halında olan iki trapesiyanı xatırladır. Bu kostyum silueti çiyin nahiyəsinin enləndirilmiş xətləri, incə bel və geniş ətəyin aşağı hissəsi arasında gözə dəyən kontrasta sahibdir. Siluet-X hündürboy xanımlara daha yaxşı yaraşır.

Qum saati silueti - Belə siluetli geyimlər dar ətəyə və kiçik örtən lifə malikdir. Burada kiçik lifin həcmi aşağı hissənin həcmi ilə nisbətdə bel xətti ilə parçalanır. siluet-X kimi aktiv olmayan bu siluet daha çox hündürboy olmayan xanımlara yaraşır və xanımların incəliyinə diqqətləri çəkir.

Qeyd edilən siluet növlərindən daha az hallarda "oval" adlanan siluetə rast gəlinir. Əslində bu siluet forması düz siluetin dəyişmiş formasıdır, ancaq axırıncıdan fərqli olaraq çiyinin forması yumrudur və məhsulun aşağı oturacağı daralmış vəziyyətdədir. Nəticədə oval siluetli kostyumun ən geniş hissəsi bud və bel nahiyəsidir. Aşağıya doğru düşdükcə daralmanı konstruktiv elementlər, məsələn, məhsulun aşağısını ip və ya rezin ilə daraltmaq, qarsaq və ya tikilmiş kəmər hesabına əldə etmək mümkündür. Oval siluetli kostyum boyu hündür olmayan xanımlara məsləhət görülmür. Çünki zahiri görünüş olaraq bu siluet forması fiquranı kiçildir. (şək.7)

FƏSİL III. MODA SƏNAYESİNDƏCƏRƏYAN EDƏN GEYİM ÜSLUBLARI

3.1. Moda sənayesi və ona olan təsirlər

Moda öz mahiyyətinə görə dinamikdir. Burada insanın onu əhatə edən aləmi, həmçinin, geyimi yeniləşdirmək, təkmilləşdirmək cəhdi üzə çıxır. Müasir kostyum fiquranı deformasiya etmir. Əksinə proporsiyanın stabilliyi insan fiqurasının müxtəlif tərəflərinin gözəlliyini gözə çarpdırır. Beləliklə bizim fiquramızın silueti dəyişilir, gah çox uzanır, gah da demək olar ki, kvadrat formasında olur. Geyimimizin gah uzun, gah da qısa, gah enli, gah da dar olmasından asılı olmayaraq görkəməmiz eybəcər hala salınmır. 60-cı illərin sonunda təsdiq olunmuş mini ətəkləri cavan qadın və qızların ayaqlarının gözəlliklərini, onların plastikasını, yerişini, incəliyini gözə çarpdırırdı. Fiquranı əhatə edən bir qədər uzun, yumşaq paltar isə qadını məlahətli, lirik göstərirdi. Son illərdə qadın geyiminin üslubu qısa əmək, dar yaxud aşağı enli şalvarlardır. Bəzən həddən artıq qısa və həddən artıq uzun olan geyimlər yalnız ötəri hal kimi qəbul olunur. Beləliklə hər gün moda özündə dövrün özünün bəzi xüsusiyyətlərini daşıyır. Üslub prinsiplərinin formalaşmasında iştirak edir. Rahatlıq, sadəlik, bədii cazibə, forma və materialların rəngarəngliyi, təyinat və material ilə formanın harmonik uyuşması - bütün bunlar müasir geyimin xüsusiyyətləridir. Moda dəyişildikcə dövrümüzün kostyum üslubu təsdiq olunur.

Qlobal moda sənayesi anlayışı müasir dövrün bir məhsuludur. XIX əsrin ortalarına qədər, çox geyim modası xüsusi formalı idi. Fiziki şəxslər üçün əl işi və ya paltar istehsalçıları və dərzilərdən əllə edilmişdi. XX əsrin əvvəlində, tikiş maşını, qlobal kapitalizmin yüksəlişi və fabrik istehsal sisteminin inkişafı kimi yeni texnologiyaların yüksəlməsi və mağazalar-geyim kimi pərakəndə satış mağazalarının yayılması ilə gedərək artan bir şəkildə standart ölçülərdə ardıcıl istehsal edilməkdə və sabit qiymətlərlə satılmaqdadır. Moda sənayesi 2015-ci ildən bu yana Avropada və Amerikada əsas olaraq inkişaf etdirilmiş olmasına baxmayaraq, çox vaxt bir ölkədə hazırlanmış, başqa bir ölkədə istehsal olunan və dünyada satılan paltarlarla beynəlxalq

və çox qloballaşan bir sənayedir. Məsələn, bir Amerikan moda şirkəti Çində parça tədarük edə bilər və Vyetnamda çıxarılan geyimləri İtaliyada tamamlaya bilər və pərakəndə satış mağazalarına beynəlxalq paylama üçün ABŞ-dakı bir anbara göndərə bilər. Moda sənayesi uzun müddətdir Birləşmiş Ştatlardakı ən böyük iş sahiblərindən biridir və XXI əsrdə də eyni qalır. Bununla birlikdə, ABŞ-ın məşğulluğu, istehsalı artan bir şəkildə xüsusilə, Çinə, xaricə doğru irəlilədiyi üçün əhəmiyyətli dərəcədə gerilədi. Moda sənayesi haqqında məlumatlar tipik olaraq milli iqtisadiyyatlar üçün hesabat edildiyi üçün və sənayenin bir çox ayrı sektoru olaraq ifadə edildiyi üçün, dünya tekstil və geyim istehsalı üçün ümumi rəqəmlər əldə etmək çətindir. Bununla birlikdə, hər hansı bir tədbirlə, geyim sənayesi dünya iqtisadi istehsalının əhəmiyyətli bir hissəsini təşkil edir. Moda sənayesi dörd səviyyədə ibarətdir:

1. Əsasən lif və tekstil xam maddələrinin yanında dəri və kürk istehsalı.
2. Dizaynerlər, istehsalçılar, sifarişçilər və digərləri tərəfindən moda məhsullarının istehsalı.
3. Pərakəndə satışlar.
4. Müxtəlif reklam və təqdimat formaları.

Bu nümunələr, bir-birindən ayrı, ancaq bir-birinə bağlı olan bir çox sektordan ibarətdir. Bu sektorlar; tekstil dizaynı və istehsalı, moda dizaynı və emalı, moda pərakəndəliyi, bazar və ticarət, moda şouları və media və bazardır. Hər sektor, sənayedəki üzvlərin karda işləməsini təmin edən şərtlər altında geyim üçün istehlak tələbini məmnun etmə məqsədinə həsr olunmuşdur.

Dəb trendi. Moda meyilləri siyasi, iqtisadi, sosial və texnoloji olmaq üzrə müxtəlif faktorlardan təsirlənməkdədir. Bu faktorların araşdırılması bir sistem analizi olaraq adlandırılır. Moda ön görünələri, bu məlumatı müəyyən bir trendin böyümə və ya geriləməsinin müəyyənləşdirilməsinə kömək etmək üçün istifadə edə bilərlər.

Siyasi təsirlər. Siyasət mədəniyyəti, moda sənayesində kritik bir rol oynamaqdadır. Siyasi dəyişmə günümüzün modasının əks olunmasıdır. Siyasi hadisələrin və qanunların çoxunun, modanı trend halına gətirmə formasında modaya

təsir etməsi. Moda və siyasət arasındakı əlaqəni göz önünə alsaq, modanın yalnız estetik bir məsələ olmadığını və siyasəti də necə ehtiva etdiyini görə bilərik. Siyasi istinadlarda, modanın necə dəyişdiyini görə bilərik.

Moda, bu günün və keçmişin siyasəti ilə əlaqəli olan aktual və ya tarixi hadisələrin əks olunmasıdır. Yalnız siyasi hadisələr moda meyilləri üzərində böyük bir təsir yaratdı, eyni zamanda siyasi fiqur moda trendini təxmin etməkdə kritik bir rol oynayır. Məsələn, First Lady Jacqueline Kennedy, rəsmi geyimə trendini başlanan 1960-cı illərin əvvəllərində qəşəng bir simvoldur. Chanel paltarları, struktur bir Givenchy növbəli paltar ya da böyük düymələr ilə yumşaq rəngdə bir Cassini pencəyi geyərək, zərif görünüşünü yaratdı və həssas bir meyilə səbəb oldu. Xüsusi ilə siyasi inqilab moda trendində də təsirli oldu. Məsələn, 1960-cı illərdə iqtisadiyyat möhkəmlənirdi, boşanma nisbəti artdı və hökumət hamiləlik idarəsi həbini təsdiqlədi. Bu inqilab, gənc nəsillə üsyana ilham verdi. 1964-cü ildə qıç altına alınır min yubka, 1960-cı illərdə böyük bir moda trendi halına gəldi. Modelyer dizaynerlərin geyim, zəif qolsuz, mikro minis, alovlu ətəklər və truba qolları ilə sınağa başladığı göz önünə alınır. Bu vəziyyətdə, mini ətək meyili 1960-cı illərin simvolu halına gəldi. Bundan əlavə, siyasi hərəkət moda trendi ilə təsir edici bir əlaqə qurdu. Məsələn, Vyetnam döyüşü boyunca, Amerikanın gəncliyi bütün ölkəni təsir edən bir hərəkət etdi. 1960-cı illərdə, moda meyili florasan rənglərlə, naxış təzyiqli, cins şalvar, saçaqlı jiletlər ilə dolu idi və ətək 1960-cı illərin etiraz paltarları oldu. Bu meyil Hippi olaraq adlandırıldı və hələ də mövcud olan moda trendinə təsir etməkdədir.

Texnologiya təsirlər. Texnologiya bu günün cəmiyyətinin bir çox istiqamətində böyük rol oynamaqdadır. Moda sənayesində texnologiya təsir daha diqqətə cəlb edir. Avanslar və yeni inkişaf, mövcud və gələcəkdəki meyilləri formalaşdırır və yaradır. Geyimlə bilən texnologiya kimi inkişaf, modada əhəmiyyətli bir trend halına gəldi və cihazları yükləyən günəş panelləri ilə hazırlanan geyim və ekoloji dəyişikliklərə əsasən rəng və ya toxumanı dəyişdirərək istifadəçi rahatlığını artıran ağıllı parçalar kimi inkişaf, moda sənayesi, 3D təzyiqli texnologiyasının Iris Van Herpen

və Kimberly Ovitz kimi dizaynerlərə necə təsir etdiyini görür. Bu dizaynerlər ağır basılan 3D çaplı couture parçalarını yoxlayır və inkişaf etdirirlər. Texnologiya böyüdükcə, 3D printləri dizaynerlərin və nəhayət moda sənayesini tamamilə formalaşdırma biləcək istehlakçıların istifadəsinə açılacaq.

Online pərakəndə satış və ictimai media platformaları kimi İnternet texnologiyası, trendlərin təyin olunması, satışa çıxarılması və dərhal satılması üçün yollar açmışdır. Instagram və ya Facebook'dakı nəşrlər, müəyyən elementlər və ya markalar üçün yüksək tələb yarada bilən modadakı yeni meyillər haqqında məlumatlılığı asanca artırma bilər; yeni "indi satın, alın düyməsi" texnologiyası bu üslubları birbaşa satışlarla əlaqələndirə bilər. Məkiyaj göstərmə texnologiyası, modaların cəmiyyətə necə yayıldığını izləmək üçün inkişaf etdirildi. Sənaye indi, modanın küçə paltarlarına (street fashion) necə təsir etdiyi ilə birbaşa əlaqələndirməyi görə bilər.

Təsirlər indi dəyərləndirilə bilər və trendlərlə əlaqəli moda evlərinə, dizaynerlərə və istehlakçılara dəyərli geri dönüş təqdim edə bilər. Hərbi texnologiya moda sənayesində əhəmiyyətli bir rol oynamışdır. Geyimlərin kamuflyaj naxışı, hərbiçilərin düşməni qüvvələrinə daha az görünməsinə görə köməkçi olmaq üçün inkişaf etdirildi. 1960-cı illərdə bir meyil ortaya çıxdı və kamuflyaj parça küçə geyimləri ilə tanış oldu. Kamuflaj parça meyili o zamandan bəri itdi və bir neçə dəfə yenidən cildləndi. Kamuflaj, 1990-cı illərdə yüksək görünüşə keçməyə başladı. Valentino, Dior və Dolce & Gabbana kimi dizaynerlər kamuflyajı hazır geyim kolleksiyalarına daxil etdilər.

Hyperstealth adlı bir şirkət, bir əşyanı və ya insanı görünməz edə biləcək bir texnologiya yaratdıqlarını söyləyir. "Quantum Stealth" yüngül bir bükmə texnologiyası olub istilik və infraqırmızı işarələri maskalayır. Şirkət bu texnologiyanı inkişaf etdirməyə davam etmişdir, ancaq təhlükəsizlik və hüquqi narahatlıqlar səbəbi ilə az miqdarda məlumat cəmiyyətə açıqlanmışdır. Bu texnologiya sürətli bir formada kommersiya bazarına daxil edilməyəcək, ancaq şirkətlərin gücsüz rəng dəyişdirən kamuflyaj vəsaitləri kimi digər layihələri ola bilər. Tekstilə yerləşdiriləcək interaktiv

və ya ağıllı texnologiya qaynaqlarını istifadə etmək kimi əlavə layihələr hava vəziyyəti kimi ətrafa uyğunlaşma təmin edəcəkdir. Bu inkişaf irəlilədikcə, istehlakçılar kamuflyaj geyinmənin daha müasir və texniki bir yolunu görə bilər. Bunlar, moda trendlərinə təsir etməyə başlayan yalnız bir neçə texnoloji inkişafdır. Moda meyili, ətrafımızdakı müxtəlif faktorlardan və hadisələrdən təsirlənir. İncəsənət, musiqi və məşhur mədəniyyət, moda trendini və gündəlik həyatımıza necə nüfuz etdiyini təsir edir. Yüksək küçə modası daha kommersiya xarakterli, yüksək son moda daha yaradıcıdır. Bununla birlikdə, həm high, həm də high street modası cəmiyyətimizdə bir bütün olaraq olan meyilləri əks etdirir. Moda meyilləri, fərdi ifadələrimizi göstərən estetik və ifadə edici dəyərlərdir.

Sosial təsirlər. Moda meyili estetik dəyərlərin kənarında, dizaynerlər üçün cəmiyyət haqqındakı mesajlarını çatdırmaq üçün təsirli bir vasitə olaraq qarşımıza çıxır. Sosial medianın, məşhurların və bloggerlərin təsiri ilə, səsləri asan eşidilməkdə və moda və trend üzərində hər zaman təsirli olmaqdadır. Moda və musiqi ayrılı bilməz. Prabal Gurung, şoularına "hər mövsüm 10 dəqiqə ərzində bir hekayə izah etmək istədiyimiz hər mövsümün ... parçalar və musiqi arasındakı mükəmməl uyğunlaşma" təmin etdiyini söyləyərək musiqinin əhəmiyyətini vurğuladı. Musiqi, mücərrəd dizayn konsepsiyasını, tamaşaçılar üçün aydın olan uyğun bir quruluşa çevirən modanın təmsilidir.

Moda bir ətraf mühitin ictimai və mədəni konteksti ilə əlaqədardır. Matika'ya görə "Populyar mədəniyyət ünsürləri, bir şəxsin meyili musiqi, xəbər və ya ədəbiyyat kimi bir musiqi növünün seçimi ilə əlaqələndirildikdə moda qaynaşmaqdadır; moda gündəlik həyatlara qaynaşmışdır". Moda yalnız saf estetik dəyərlər olaraq görülməz; Moda, sənətçilər üçün ümumi bir atmosfer yaratma və fikirlərini musiqi videosu vasitəsilə tamamilə ifadə etmə vasitəsidir. Carlosa görə Beyoncé'nin ən yeni musiqi videosu "Yaranma" Pop ulduzu, Creole kökü üçün hörmət saxlayır .... post-abonmanlık dövründən günümüzdə qədər olan Louisiana mədəni sinir mərkəzinin köklərini izləyir, Beyoncé, şəhərin canlı stilinin və fırtınalı tarixinin təkamülünü bir-bir kataloqlayar

ikən, qırmızı-ağ bir Gucci yüksək yaxa paltarı və döyüş ayaqqabıları ilə New Orleans polis avtomobilinin üstündə Katrina Qasırğasının qalıqları arasında oturur və dərhal implantasiya olur. Müasir günlərdə polisin vəhşilik və irq əlaqələri mövzusunda ən böyük milli mübahisədə özünə yer tapdı. "

İqtisadi təsirlər. Qlobal iqtisadi böhran keçirdikdə, "İndi xərcləyin, sonra düşünün" inancı cəmiyyətimizdə daha az əlaqəli hala gəlir. Bu günün istehlakçı istehlakı daha diqqətli və kafi, daha yaxşı, daha dayanıqlı variantlar axtarır. İnsanlar həmçinin, gündəlik istehlaklarının ətraf və cəmiyyət üzərindəki təsiri mövzusunda daha şüurlu hala gəldi. Dünyadakı daha yaxşı şeylər etmək üçün maddi arzuları ortasını tapmaq üsullarını axtarırlar. Xətti bir iqtisadiyyat yavaş-yavaş dairəvi bir iqtisadiyyata keçir.

Günümüzün xətti iqtisadi sistemində, emal edənlər, dövran sahələrində yaxında atılacaq olan məhsulları hazırlamaq üçün yer üzündən qaynaqları ayıqlayar ikən, digər tərəfdən, dairəvi modelin altında, malların istehsalı, təbiətin içindəki sistemlərə bənzər formada çalışır. Maddə, yeni bir şey üçün böyümə qaynağı və qida maddəsi halına gəlir. Hollandiyada olan MUD Jeans kimi şirkətlər cins şalvar icarəsi sistemi istifadə edir. Bu Hollandiyalı şirkət "MUD web saytına görə, sahibi olmaq yerinə istifadə etməkdən ibarət yeni bir fəlsəfəni təmsil edir". Bu anlayış, şirkətin uçan pambıq qiymətlərindən qorunmasını da təmin edir. İstehlakçılar bir cüt cins üçün ayda € 7,50 ödəyirlər. Bir başqa etik moda şirkəti olan Patagonia, ikinci əl satışları asanlaşdırmaq üçün ilk çox satıcının markalı EBay mağazasını qurdu; Common Threads dəstəyini alan istehlakçılar, bu mağazada sata bilər və dişli qutularını Patagonia.com'un "Used Gear" hissəsində siyahısını hazırlaya bilər.

İstehlakçı ehtiyacları. İstehlakçıların hamısının uyğun olması lazım olan fərqli ehtiyac və tələbləri vardır. Bir adamın ehtiyacları tez-tez dəyişir. Bu səbəblə moda trendləri belə var olur. İstehlakçıların ehtiyaclarını düşünərkən nəzərə alınması lazım olan əhəmiyyətli bir faktor, müştərinin təməl demoqrafik xüsusiyyətlərindən biridir.

Cins, yaş, gəlir və hətta peşə, bir şirkətin müştərilərinin ehtiyaclarını daha yaxşı anlamalarına köməkçi ola bilər.

Ümumiyyətlə, istehlakçıların istədiklərini deməsi lazımdır. Moda şirkətləri, həll yolu tapmadan əvvəl müştərilərinin ehtiyaclarını bildiklərindən əmin olmaq üçün araşdırma etməlidir. Steve Jobs, "Müştəri təcrübəsinə başlamaq və geriye doğru texnologiyaya başlamağa məcbursunuz" dedi. Texnologiya ilə başlayıb satacağınız yeri anlamağa çalışın bilməzsiniz "dedi.

İstehlakçıların ehtiyaclarını anlama və bu səbəblə moda trendlərinə ön görmənin ən yaxşı yolu bazar araşdırmasıdır. İki araşdırma üsulu vardır: əsas və orta. Orta üsullar, daha əvvəl toplanmış olan digər məlumatları (məsələn bir kitab və ya araşdırma məqaləsi istifadə edərək) alır. Əsas araşdırma, sorğular, müsahibələr, müşahidə və ya fokus qrupları yolu ilə məlumatlarını yığır. Əsas araşdırmanın faydaları, bir moda markasının istehlakçı haqqında müəyyən məlumatlar araşdırılmaqdadır. Sorğular faydalı alətlər; suallar birbaşa və ya dolaylı yol ilə ola bilər. Mənfi bir faktor anketi və mövcud danışıqlar, anketdə ya da üz-üzə olan təsirlər səbəbindən cavabların qərəzli ola bilər. Müşahidə, bir şirkətin həqiqətən istehlakçının nə istədiyini anlamasına köməkçi ola bilər. İstehlakçılar günlük vəzifələrini yerinə yetirirlər, çünki müşahidə altında olduqlarını bilmirlər deyə bir ön mühakimə daha az olur. Məsələn, xalqın küçə stilindəki fotoşəkillərini çəkərək xalqı müşahidə etdikdə, istehlakçının səhərlər mütləq fotoşəkillərinin çəkilməsini təmin edəcəyini bilərək geyinmədi. Normal geyimlərini geyinirlər. Müşahidəçilər, hədəf bazarının ehtiyac duyduğu və istədiyini bildiklərinə müşahidə yolu ilə müşahidə edirlər.İstehlakçıların ehtiyaclarını bilmək bir moda şirkətinin satış və mənfəətini artıracaq.

Araşdırmalar və istehlakçıların həyatlarını araşdırmaq yolu ilə müştərinin ehtiyacları əldə edilə bilər və moda markalarının istehlakçıların hansı meyilləri üçün hazır olduğunu bilmələrinə köməkçi olur.

3.2. XX əsrin I yarısında kostyum siluetinin inkişaf mərhələləri

İnsanlar müasir dəbə uyğun və fərqli geyimlərdən istədiyi kimi yararlanma və geyinə bilər. Ancaq xüsusi insanlar var ki, ən xırda detallı belə nəzərdən qaçırmır və adətən daha yüksək cəmiyyətdən olan nümayəndələr geyindiklərinə ciddi yanaşırlar. Onlar gec saatlarda keçirilən gecə mərasimlərin hər birinə uyğun geyimlər hazırlayırlar. Şübhəsiz ki, bu geyimlərin arasında ən çətin hazırlananlardan biri də kostyumdur. Məhz bunun üçün də kostyum üçün daha çox diqqət ayrılır.

Kostyum siluetinin tarixi İngiltərədən başlayır. Kostyum XIX əsrdə formalaşmış və həmin dövə "smoking jacket" – "siqaret çəkənlər kurtkası" kimi adlandırılmışdır. Buna görə kurtka çox soyuq idi, daha öncələr isə kostyumun isti forması da hazırlanmışdı. Atlazdan tikilən geyim parçada qoxu saxlamırdı. Yeməkdən sonra, əsasən kişilər siqaret çəkmək məqsədi ilə xanımlardan uzaq olan bir yerdə yığışardılar. Tədbir üçün olan geyimlərini kirlətmək istəməyən kəslər kostyumdan, yəni smokingdən istifadə edirdilər. Təklif olunan idealara əsasən, kostyum Böyük Britaniyanın baş naziri Benjamin Dizraelinin köməyi ilə insan həyatına asanlıqla daxil olmuşdur. Benjamin Dizraeli kitabxanada oturaraq siqaret çəkməkdən böyük zövq alardı.

Digər fikirlərə əsasən kostyumu gecə tədbirlərində geyinmək məqsədi ilə nəzərdə tutmuşdular və 1880-ci ildə Monte Karloda hazırlanmışdır. Bu zamanlarda xüsusi tədbirlərə oynamaq üçün gələn insanlar çox yorulurlarmış. O dərəcədə yorulurlarmış ki, geydikləri geyimlərə diqqət belə yetirmirmişlər. Amma qapıdan içəri girmək bu cəhətdən problem törədirmiş. Bu səbəbdən insanlar etiketə görə daha səviyyəli geyinib, başqa insanların gözündən pərdə asmağa çalışmışdılar.

Kostyum - bir salon, iş və ya ofis paltarı mənasında işlənən eyni parçadan hazırlanmış geyimlər dəstidir. Günümüzün üslubları, XIX əsrin əvvəllərində birlik inqilabı dövründə qurulmuşdur. Bu, diqqətlə işlənmiş və mücəvhərli paltarları, Regency dövrünün (1811-20) sadə paltarlarını kəskin bir şəkildə dəyişdirdi və bu

paltarlar gedərək Viktoriya dövrünün (1837-1901) diqqət çəkən rəsmiləşməsinə çevrildi. XIX əsrin sonlarında qaydaların yumuşaldılması müasir salon dəstinə çevrilməsinin daha çox rahatlıq axtarışı içində idi.

Kostyum, qərb dünyasındakı kişi formal geyimlərinin ənənəvi formasıdır. Təxminən dörd yüz ildir mövcud olan pencək, şalvar və jilet dəst paltarları modaya uyğun və dəbdən düşmüş vəziyyətdə idi. Müasir dəst paltarının törəməsi, Fransız İnkilabına görə tökülən parlaq rəngli, diqqətlə hazırlanmış XVII əsr kral paltarının (qaralama, parik, diz şalvar paltarı) layihəsində görünür. Bu inkişaf, İngilis sifarişçilərinin yunlu parçaların qəliblənməsi üçün buxar və plomb istifadəsində, qalstuk məşhurluğunun yüksəlməsi və düşməsində, son əlli ildə gödəkcələr və şapkaların pilləli olaraq istifadəsi ilə daha yaxından görülə bilər. Müasir salon geyimi XIX əsrin sonlarında ortaya çıxdı, ancaq köklərini XVII əsrdə İngilis Kral II Charles tərəfindən qurulan sadələşdirilmiş sartorial standartlara çevirdi. 1666-cı ildə, monarxiya bərpa edildi. II Charles, Versailles'dəki kral XIV Louis məhkəməsinin nümunəsinə görə, İngilis Məhkəməsində kişilər uzun palto, jilet (daha sonra "PETTICOAT" adlandırılır), qalstuk, parik və dizdən olan şalvar və şapka geyinirdi.

Regency - naiblik zamanı. XIX əsrin əvvəllərində, ingilis modabaz Beau Brummell bu stili yenidən təyin və adaptasiya etdi, daha sonra populyarlaşdırdı, qabaqda gedən Avropalı kişiləri diqqətli düyünlü boyunluqlarla bəzənmiş, kəsilmiş, xüsusi paltarlar geyinməyə başladı. Yeni paltarların sadəliyi və sadə rəngləri, daha əvvəl olan şişirdilmiş və foppish tərzləri ilə çox zidd idi. Brummellin sayəsində, müasir kostyum və qalstuk müasir eraya daxil edilir. Bundan əlavə, bir adamın geyiminin bir parçası olaraq nizamlı (gündəlik) vanna etmək də daxil olmaq üzrə tam bir baxım və stil çağını gətirdi.

Viktoriya dövrü. XIX əsrin sonlarına doğru gəlindiyində kişi görünüşü bir neçə əhəmiyyətli parçadan meydana gəlməkdə idi. XIX əsrin başlarına nəzərən kişi geyimi daha cəsur və xərcli həmlələr edirdi. Bu cəsur hücumların ən əhəmiyyətli parçalarını isə silindr şapka, frak, cib saatları və çəliklər meydana gətirirdi. Klassik kişi geyiminin

bu cür zəhmətli parçalardan hazırlanması, bu parçaları əldə etmək üçün dövrün orta sinfinin gücünü çox amma çox aşırı. Dövrün kişi modasına liderlik edənlər, geniş bir kütlə olmasına qarşılıq olaraq bu geyim tərzini bütün dünyaya yaymağı bacardılar. "Victoria "dövrünün də sonu olaraq xarakterizə edilən XIX əsrin sonlarında bu tərz bir görünüş qazanan bəylərə " dandy " deyə xitab edilirdi.

Edvard dövrü. Varlığı ilə dünya tarixində özünəməxsus bir yeri olan Böyük Britaniya, əsrlər boyunca ortaya qoyduğu sosioloji və mədəni reformları ilə insanlıq tarixinə yeni pəncərələr qazandırmışdır. Bu dövrlərdən biri də "Edward Çağı" olaraq adlandırılan əsrin dördüdə birini əhatə etməmiş bir dövr. Kraliça Victoria dövründən sonra gələn bu dövr, Britaniyanın mədəni zənginliyinə yeni bir dünyagörüşü qazandırmaqla birlikdə yeni üslubları yaşılmaşmasına səbəb olmuşdu. Victoria Dövründən XX əsrə və müasir zaman bölümünə keçiddə dəyişmənin qabaqcılı olan Edward Dövrü, şeiri, düz yazısı ilə hər cür bədii səy ilə yeni bir axına uzanan macəranı təmsil edir. Basqın və doqmatik düşüncələrin sonunu gətirən bu dövr, qitə Avropasına da yeni baxış gətirirdi.

"Edvard Çağı" olaraq xarakterizə edilən bu dövrdə İngilis orta sinfi, bağça əyləncələri, çay keyfi, yelkənli yarışları və uzun gəzinti səyahətlərində yeni moda axınını təmsil edən paltarlar geyir, hər məcrada sanki stillərini danışdırırdı. İpək şifonlar, bahalı krujevalar, tüllər, bant və fırfırlı bəzəmələr paltarların əvəzolunmazı idi. Gibson modeli qabarıq saçlar, quş tükü ilə bəzədilmiş böyük şapkalarla daha dəbdəbəli hala gəlirdi. Piknikin ən məşhur aksesuarı isə çətirlər idi. Qadına xaslığı vurğulayan Robe De Style, yumşaq xətlərə və romantik bir siluətə sahib paltarlarla təmsil edilirdi. Kraliça Victorianın 1901-ci ildə ölümü ilə toxumları atılan bu dövr, 1910-ci ildə Edwardın ölümü ilə təsirini itirməyə və 1914-ci ildə başlayan I Dünya Müharibəsi ilə yerini yeni axınlara buraxmağa başladı.

Burjuaziya təsiri (1900 -1920). XX əsrin ilk illərində klassik geyim deyildikdə 3 parça özünü önə çıxarırdı: klassik pəncək, jilet və klassik şalvar. Dövrün centilmenləri gün ərzində özünü göstərən qalstuk onunla uyğun pəncək və jiletləri seçim edir,

görünüşünə kontrast zövqlər qatmaq üçün isə ümumiyyətlə incə xətlili və fərqli rənglərdəki bir şalvara üstünlük verirdilər. Dövrün imkanlı centilmenləri dövrün qadınları kimi gündə ən az 2 kostyum dəyişdirirdilər. Ümumi olaraq klassik geyim parçalarının xarakteristika xüsusiyyətlərini, tünd rəng dəst və keyfiyyətli parçalar meydana gətirərdi. Sökülə bilən yaxalar dövrün klassik kişi geyimində əhəmiyyətli bir element idi. 1910-cu illərə gəldikdə isə, centilmenlər daha rahat və sadə bir klassik geyim anlayışını mənimsəməyə başladılar. Dar bir şalvar; sadə quruluşdakı bir köynək və pencək ilə tamamlanırdı. Bu sadə və rahat görünüşlərinə isə " western " dadındakı " Gambler Hat və " Two tone boots " yoldaşlıq edirdi.

Müharibədən sonra. Müharibədən sonra gələn bu dövrə " caz çağı " deyilirdi. Optimizmin başı çəkdiyi bu dövrdə, optimist baxış bucağı geyimdən musiqiyə çox sahədə özünü göstərdi. Keçmiş illərə nisbətən daha sadə və rahat kostyumlar seçim edildi. Tünd rəngli kostyum yerini daha açıq və parlaq rənglərə buraxdı. 1920-ci illərdə kəpənək qalstuk, kişilərin aksesuar seçimlərində sadə qalstukları taxtıdan endirdi. Şalvar asqıları yerini kəmərlərə buraxdı. Şalvarlarda isə radikal bir dəyişiklik baş verdi. Oxford Universitetindən bir qılgıncım kimi yayılan və "Oxford Bags " olaraq adlandırılan geniş ölçülü geyimlər, klassik geyimdə birinci seçim oldu və dar şalvarların dəbdən düşməsinə səbəb oldu. Bir digər dəyişiklik isə köynəklər meydana gəldi. Keçmiş 10 ildə seçilən ağ xətlili köynəklər yerini " rənglilərə " buraxdı. Müharibə sonrası ortaya çıxan " optimist ruh " kişi klassik geyimini başdan aşağı ələ keçirmişdi.

Superman silueti (1930). 1929-cu il 24 oktyabrda, iqtisadi çöküntülər dünya moda sənayesinə böyük bir zərbə endirdi. Geyim istehsalında edilən kəsintilər, parça və vəsait xərclərinin düşməsi izlədi. Bu müddəti 180 dərəcə əks istiqamətə çevirən isə geyinməyi həyat forması halına gətirən centilmenlər oldu. O dövrdə də qəşəng görünməkdən imtina etməyən centilmenlər birdən çox həll yolu axtardılar və nəhayət kişi dəst paltarlarına yeni bir xarakter qazandırmağı bacardılar.

Bu xarakterin adı isə " Superman " oldu. Superman kimi geniş çiyinlərə sahib olmaq istəyən centilmenlər pencəklərində çiyin süngəri istifadə edərək çox daha geniş

bir görünüşə sahib oldular. Xüsusi ilə, pencəyin bel hissəsi bədənə yapışan ölçülərdə idi. Əla və eleqant kişini yaratma xəyalı arxasından qaçırdılar. Bu dövrün kişi klassik geyiminə neytral və qaranlıq kişilər hakim idi. Bunun səbəbi isə o dövrün iqtisadi böhranlı olması idi. Fabrik mövzusunda çətinlik yaşanan bu dövrdə, yun, tüvit və kətan üçlüsü hakimiyyəti əlinə keçirməyi bacarmışdı. Bu dövrdə həmçinin Oxford tipli ayaqqabılar güclü mövqeyini qorudu. Kişilərin ayaqqabı mövzusunda digər seçimləri isə mokasen və loaferlər oldu. Ayaqqabıların yanlarından ayırmadığı ən yaxın yoldaşları olan corablar isə ümumiyyətlə o dövrdə parlaq, incə və xətli kimi üç xarakterik xüsusiyyətə sahib idi. 1930-cu illərin sonu isə çox əyləncənin ön planda olduğu " Swing " dövrünə ev sahibliyi etdi. Əyləncəli Swing musiqisi və dansının havalı genləri, kişi geyiminin dinamiklərinə təsir edərək " Zoot Suit " axınının bu dövrə suveren olmasına təşəbbüskar oldu. Zoot Suit, uzun və çiyinləri geniş çiyin süngərli pencək ilə şalvar kimi üstü geniş, ətəyi dar şalvarın bir-birləri ilə tutduqları tərzdə ortaya çıxan və kişi geyimində əhəmiyyətli bir yer əldə etmiş dəstə verilən ad idi. O dövr " Zoot Suit " axınına tük detallı fötr şapka və dizə qədər uzanan zəncir aksesuarı yoldaşlıq edirdi.

1940-cı illərin İkinci Dünya Müharibəsinin sona çatdığı illərə bərabər gələn və ümumi olaraq cəmiyyətlərin rifah içində yaşamağa başladığı dövr olaraq adlandırılabilir. Müharibədən sonrakı klassik kişi geyimi isə keçmiş illərin əksinə çox daha təvazökar bir görünüş sərgilədi. 1930-cu illərin sonlarında trend olan " Zoot Suit " çox parça istifadəsi səbəbi ilə bu dövrdə tənqidlərin hədəfi halına gəldi. Göstəriş və bədxərcliyin yerini pragmatik bir düşüncə quruluşu aldı. Bu dövr, kruvaze (çəpəki yandan) pencəklərin və geniş şalvarların geri dönüşünə şahidlik etdi. Rənglər yenidən moda səhnəsinə çıxdı. Rənglərin dönüşü ilə birlikdə taxtını keçən dövr kəpənək qalstukla buraxan sadə qalstuklar demək olar ki, hər cəntləmənin ən əhəmiyyətli aksesuarı oldu. Bu ən əhəmiyyətli aksesuar 40-cı illərdə adamın şəxsiyyətini əks etdirməsində ən əhəmiyyətli parça olaraq qəbul olundu. Xüsusi ilə bu dövrdə fərqli rənglərdəki qalstuklara iynələr, sancaqlar yoldaşlıq etdi.

Xüsusi ilə 1940-cı illəri hazır geyimini doğrulduğu dövr olaraq da xarakterizə edə bilərik. Hazır geyimin yaranması ilə münasib qiymətli məhsullar ortaya çıxdı. Münasib qiymətlər isə bu kostyumların əldə olunmasına köməkçi vasitə oldu. Ancaq hazır geyim firmaları tərəfindən təqdim edilən məhsul variantları stil sahibi deyildi və müxtəliflik məhdudlaşdırılmışdı. Bazardakı potensialı görən geyim istehsalçıları hər mövsüm üçün xüsusi kolleksiyalar hazırlamağa başladılar. Geyim istehsalçılarının daha çox pul qazanma düşüncəsi "Pərakəndə " trendini ortaya çıxarmışdı. 1930-cu illərdə qəbul olunmuş və uzun müddət keyfiyyətini qoruyan, adama xüsusi " ideal klassik kostyum " forması yerini o an moda olan qısa davamlı məhsullara buraxdı. Daha çox satış düşüncəsi, estetik və dayanıqlılığın önünə bir divar kimi çıxmışdı.

1950-ci illər, hər kəsin tək tip olduğu bir dövrü gələcək nəsillərə miras buraxdı.

3.3. XXəsrin II yarısında siluətlərinin xarakteri

İndiki dövrün ən əhəmiyyətli trendlərindən olan bomber pencəklərin doğruluşuna ev sahibliyi edən bir dövrdür 1980-ci illər. İdman üslubunun başçılıq etdiyi bu dövrdə, məxmər köynək, bomber pencək, converse və bir ədəd cins (xüsusilə Levis) dördlüsünün iştirak etdiyi görünüşlər tez-tez seçim edildi. İdman üslubunun çox çox maraqlı görməsi klassik kişi geyiminiz məşhurluğuna zərbə vurdu. Klassik geyimdə mühafizəkar olaraq xarakterizə edə biləcəyimiz bu dövrdə neytral rəngdə kostyumlar seçim edildi. Dəst paltarlara incə qalstuklar yoldaşlıq etdi. 80-ci illərdə klassik geyimin yerini daha çox rahat paltarlar aldı. Özünə " Yuppies " adı verilən (çalışan gənc peşəkarlar) olduqları bu dövrə istiqamət verdilər. Seçimlərini daha çox rahatlıq və qəşəngliyi sintez edən bir geyim anlayışından yana istifadə edən bu birlik, kollec növü paltarlar geyərək " Preppy " stilini moda dünyasına qazandırdılar. Dama-dama naxışların baş rolunu oynadığı Preppy görünüşündə, tək düyməli bleyzerlər, oxford

köynəklər, V yaxa köynəklər, chino şalvarlar, kəpənək qalstuklar və Penny loaferlər ən yaxşı köməkçi rolunu üstləndilər.

1990-cı illər kişi moda dünyasında böyük dəyişmə və çevrilmələri səhnə oldu. Keçmişin detal sevən görünüş anlayışı yerini minimalist bir tərzə buraxdı. 1970 və 1980-ci illərin dəbdəbəli tərzinin yerini sadəliyə buraxması ilə klassik geyimdə tək tip rəng və çox rahat seqmentlər seçim edilməyə başladı. Bu çox rahatlıq iş həyatındakı "Business Casual " anlayışını moda ədəbiyyatına qazandırdı.

Hamımızın yaxından tanıdığı bir dövrə gəldi sıra. XXI əsr ilə birlikdə geyim davranış vərdişlərində köklü çevrilmələr yaşandı. XX əsrin böyük bir hissəsinə damğa vuran bol kəsim şalvar və pencəklər yerini " slim fit " dəst paltarlara buraxdı. 2000-ci illər, bədənə tam oturan dəst paltarların yanında vintaj deyə xarakterizə edilən parçaları yenidən kişi geyim səhnəsinə çıxardı. (zəncirlər, fötr şapkalar, retro eynəklər, v.b.) İnteraktiv çevrilmənin ilk addımlarını atmağa başladığı 2000-ci illər moda bloglarının və online alış-veriş saytlarının doğuluşuna şahidlik etdi. İnternetin həyatımıza girməsi, hər kəsin trendlər mövzusunda fikir sahibi olmasına imkan yaratdı. Ancaq bir tərəfdən də zamana hökm etməkdə çətinlik çəkdiyimiz bu dövrdə hamımız sürətli istehlak dəliliyinə özümüzü qapdırıb, yaşadığımız çağa nankorluq edirik. Bu bəlkə də bir eşq və nifrət əlaqəsidir.

Ən köhnə qadın geyim dəstləri, minicilik vərdişləri idi; bunlar, xüsusi geyimlər-palto və ya pencək və 1660-cı illərdən seçilən ətəkdən meydana gəlirdi. Praktik və möhkəm minicilik vərdişləri yalnız at belində deyil, eyni zamanda səyahət və digər gündüz gəzintiləri üçün də geyildi. Minicilik üçün dizayn edilmiş pencək və ətək birlikləri, XIX əsrdə ortaya çıxdı. Minicilik vərdişləri və gəzinti dəstləri, günün ətək və qol stillərini əks etdirdi. 1910-cu illərə qədər pencək və ətək birlikləri ümumiyyətlə dəst yerinə "kostyum" olaraq təyin olundu və bu dəstlərə tətbiq olunan "kostyum" termini Birinci Dünya müharibəsi sonrasına qədər alışılmış deyildi.

XX əsrin ilk yarısında, süpürgəlik paltarı, qadınlar üçün, iş saatlarında və gündüz istifadə edilən ortağ gündüz kostyumları halına gəldi; Paltar kostyumlar daha

yumşaq parçalara və "qadına xas" detallara sahib idi və əsrin ortalarında yarı rəsmi vəsilələrlə kokteyl paltarları geyildi. İkinci Dünya Müharibəsinin arxasından Avropada, xüsusilə Amerikada insanlar gələcəyə ümidlə baxmağa başlayırlar. Amerikalılar ardıcıl istehsalla tanış olunca, bütün dünya istehlak cəmiyyətinin doğruluşuna şahidlik etmiş olur. 1950-ci illərdə qadınlarının vəzifəsi əsgərlikdən qayıdan ərlərinə və ətraflarına nə qədər yaxşı bir həyat yoldaşı olduqlarını sübut etməkdədir. Bütün dərdləri ərlərinə yaxşı xidmət edə bilmək olan bu qadınların üzlərindən oyuncaq gəlinciklərdə görməyə adət etdiyimiz böyük, böyük olduğu qədər süni olan gülümsəmə heç əskik olmaz. Sənaye ilə güclənən istehsal cəmiyyəti Amerikanın süni göstərişi başda İngiltərə olmaq üzrə bütün Avropaya mühüm dərəcədə təsir edir. Ancaq dövrün sonuna doğru Amerikanın yaratdığı bu süni optimizm buludları dağılmağa başlayır və əleyhdar mədəniyyət axınları meydana gəlməyə başlayır. Və artıq səhnədə Beatniklər və Rock'n Roll Gəncliyi vardır. 1950-ci illərin modasının təyinedicisi 1947-ci ildə "New Look" görüntüsü yaradan Christian Dior olur. Klyoş əmək və beli vurğulayan pencək bu görüntünün memarıdır. Mini paltarlar dövrün əvəzolunmazları hesab olunurdu.

50-ci illərdə ortaya çıxan sənət axını Pop Art, xüsusilə İngiltərə və ABŞ də böyük partlamasını yaşayır. İstehlak cəmiyyətini tənqid etmək üçün istehlak məhsullarını istifadə pop artın ən məşhur adı gələcəkdə hər kəsin 15 dəqiqəlik üne qovuşacağını söyləyən Andy Warhol olur. Dönəmin sonuna doğru San Fransiskoda sistemə və istehlaka qarşı olan eşq və azadlıq uşaqları hippilər ortaya çıxır. Həyat fəlsəfədə "Savaşma seviş" olan hippilərlə birlikdə 60-cı illər daha da rənglənir. Moda gənclərin və küçələrin səsinə qulaq asmağa başlayır. Ucuz olmayan geyimlərin əksinə olaraq iqtisadi cəhətdən asanlıqla əldə edilən geyimlər ortaya çıxır. Hazır geyim adlandırdığımız bu anlayış Haute Couture'u taxtından aşağı endirir. Burjuaziyanın azad olduğu moda faktı bu dövəmdə sarsıntıya uğrayır və "hippie look" axını ilə birgə boyunbağlar, böyük çiçəkli naxışlar və cins hakimiyyəti başlayır.

Hippi fikirlər və trendləri ümumi moda mədəniyyətinin ayrılmaz bir parçası olur. 1970-ci illərdə qadınlar parıltılı geyinir, texnoloji inkişaf ev həyatına bir çox yenilik gətirir, xaricə səyahət çox insan üçün əlçatan olur. Bütün dünyada yaşanan iqtisadi çətinliklər 50 və 60-cı illərin istehlak xəyalını alt üst edir. Dövrün ortalarında heçliyi müdafiə edən və sistemə qarşı duruşları əks etdirərkən hadisələr çıxaran, buna görə də polis tərəfindən avara mənasını verən "Punk" olaraq adlandırılan gənclər ortaya çıxır. Ətək boyları mini, midi və maxi arasında gedib gəldi. Disko dövrünün başlaması atlas və poliefir kimi sintetik parçaların istifadəsini yayır. Bu zövqsüzlüyə cavab Amerikadan gəlir. Ölkədə işləyən qadınların sayının artması ilə kaşmir, tüvit (yun parça) və kətan kimi təbii parçalar əhəmiyyət qazanır, ancaq parçanın növü nə olursa olsun geyilən şalvarın modeli ispansayağı şalvar idi.

Dəbin ən ucuz olduğu bu dövrdə floresan rənglər, füzolar, çiyin süngərləri, tozluqlar, streç cinslər, lasinlər, Ray Banın Wayfarer model günəş eynəkləri olmazsa olmazlardır. Xüsusi ilə lasinlər dövrdə qadınlar üçün çox fərqli bir yerdə hakimiyyət göstərirdi. "Grease" filmindəki Olivia Newton John 'dan, konsertlərində Madonnaya, Madonnadan aerobik videolarında Jane Fonda'ya hər kəs o dövrdə lasin geyinmişdir. Hətta Pierre Cardin "Hər dizayn qadını çılpaqlaşdıraraq gözəlliyini ortaya çıxarmağa çalışarkən, o, qadını sirli bir gözəlliyin içinə daşımışdır." deyir. İş həyatı içində də daha çox yer almaq istəyən 80-ci illərin qadınları, Dəmir Lady "Margaret Thatcher" ı nümunə alır. Ancaq hələ iş dünyasında kişilərlə mübarizə üçün çiyin süngərli paltarlara, qızıl düyməli pencəklər və daha uzun dikdaban markalı ayaqqabılara ehtiyacları vardır.

3.4. Müasir geyim siluetində üslub həlli

Məişət geyimlərinin bədii dərk olunması onun üslub formalarının həllindən asılıdır. Lügətdə verilən tərifə əsasən, üslub təsviri sənət, memarlıq, dizayn əsərlərində

və dekorativ-tətbiqi sənətdə vahid obrazlı - bütöv və plastik quruluş yaradan bədii sistemdir.

Kostyumda üslub - geyimin vahid obrazlı görünüşünü təmin edən bədii vasitələrin və ifadəli üslubların toplusudur. Üslub birbaşa dəblə əlaqəlidir, ancaq, ondan fərqi budur ki, dəb tez-tez və dayanmadan dəyişir. Halbuki, üslub sabitlik və daimilik ilə xarakterizə olunur. Bütün dünyada tanınmış XX əsrin məşhur geyim dizayneri Coco Chanel bu haqda demişdir: " Dəb gəldi-gedərdir, üslub isə hər zaman qalır! ".

Uzun zaman boyunca incəsənətdə və kostyumda, bütünlükdə ancaq hər hansı bir üslubun hökm sürdüyü tarixi mərhələlərdən fərqlənərək XX əsr modasında, həmçinin aşağıdakı üslub növləri mövcud olub və hal-hazırda da mövcuddur.

- idman; - romantik; - klassik; - folklor

Dəb trendlərinin hər zaman dəyişməsinə baxmayaraq adları çəkilən üslublar XX əsrin hər bir dövründəki kostyumlarda bu və ya müxtəlif formalarda mövcuddur və çox güman ki, bu üslublar öz aktuallığını XXI əsrdə də itirməyəcək, bunlar isə bu üslubların ənənəvi adlandırılmağına səbəb olur. Müasir geyimdəki hər bir üslubun öz xüsusiyyətləri və əlamətləri vardır. Bütün geyim üslubları ayrılıqda digərlərindən özünəməxsus xüsusiyyətləri ilə seçilir və fərqlənir.

Klassik üslub. Müasir moda klassik üslubu vacib sayır və onu əsas götürür. Klassik üslub zaman keçsə də, öz aktuallığını itirmir. Onun üçün ki, klassik üslub ilə tikilmiş kostyumlar əbədidir, dəb meyilləri kimi dəyişmir. Ciddi, dəyişkən dəb meyillərinə uyğun tikilməmiş kostyumların hərtərəfli detalları olur.

Klassik üslubda olan geyimlərdə yaxşı görüntü əldə edəcəksiniz. Bir neçə dəbli aksesuarın əlavəsi ilə müasir görünüş əldə etmək heç də çətin deyil. Fransa inqilabı nəticəsində fərdilik və azadlıq qavramları həyatımıza girdi. Klassik üslublu geyimlərdə

artıq olan heç bir detal gözə batmır. Klassik üslub o qədər də dəblə ayaqlaşmır. Ciddiyyəti sevən insanların üslubudur məclislərdə və dövlət əhəmiyyətli tədbirlərdə istifadə edilir. Klassik üslub asanlıqla bilinir və tanınır. O , ciddiliyi, sadəliyi, rahatlığı, yığcamlığı və zərifliyi ilə yanaşı ahəngdarlıq da yaradır. Klassik üslub həddindən artıq olan qeyri-adiliyə və cəlbediciliyə yol vermir.

Klassik üslub insanın zövqünün geyimdə necə inkişaf etməsini vurğulayır. O, təntənəli və işgüzar kostyum kimi istifadə edilə bilər. Bundan başqa, o digər üslublu geyimlərlə yaxşı bütünləşir ki, bu da onların çox variantlı olmasına köməklik göstərir, bu isə şəxsi qarderobun yaradılmasında çox mühüm nüansdır. Klassik üslub XIX əsrin sonlarından formalaşmağa başlayıb və 1930-cu illərdə inkişafı başa çatmışdır. Klassik üslubun vətəni İngiltərə hesab olunur. Çünki ilk kostyum forması məhz İngiltərədə mövcud olmuşdur. Bu səbəblə, bu üslubu həmçinin “ingilis” üslubu da adlandırırlar. Bu üslubdan istifadə edən insanlar yaxşı təşkilatçı, zövqlü və peşəkardırlar. İnsanların xarakterinə, nizam-intizamlılıq, özünə inamlılıq, məqsədyönlülük, nüfuzluluq, şöhrətpərəstlik, yaxşı fiziki formada olmaq və praktiklik xasdır. Bu xanımlar mükəmməl olmağa can atırlar. Və onlar təbii ki, yaxşı görüntüyə üstünlük verirlər.

Şəxsi həyat və işində də şans onlardan yanadır. Hər bir halda, klassik üslubun nümayəndələri markalarını qoruya bilər: xarici görünüşü baxımlı, hörmətə layiq, nəzakətli, eleqant, tam və sağlam insan təəssüratı yaradır.

Klassik üslublu geyim deyildikdə, əksər hallarda darıxdırıcı iş geyimləri ağla gəlir. Ancaq klassik kostyum siluetində də hamı zövqünə və öz bədən formasına uyğun bir tərz yaratmağı bacarar. Kişilər artıq başqa canlı rəng çalarlarından da gündəlik həyat fəaliyyətlərində istifadə etməyə başlayırlar. Əlbəttə klassik geyim silueti deyildikdə birinci ağla gələn məmulat kostyum olur. Kostyumdan savayı köynək kombinasiyalar, jilet, pencək və bir-birinə uyğun şalvar da seçilə bilər. Ancaq seçdiyimiz məmulatın bir-biri ilə uyğunluğu ilə bərabər bədən obrazımıza uyğunluğu

da, həmçinin çox önəmlidir. Vücudumuzu nə qədər yaxşı tanıyırsanız, geyindiyimiz geyimlər də bizə bir o qədər yaraşacaq. Hündür boylu kişilər boyun hissələrini daha uzun göstərməmək məqsədi ilə xətti kostyumlardan istifadə etməkdən çəkinməlidir. Eyni zamanda ayaqqabı seçərkən iti burunlu ayaqqabı modeli əvəzinə küt burunlu modelə üstünlük verməlidirlər. Hündürboylu olmayan bəylər isə eninə xətti kostyumlar əvəzinə, incə xətti kostyumlara üstünlük verərək geyinməlidirlər. Bunun nəticəsində olduqlarından daha hündür görünəcəklər. Kostyum seçimində tək rəng və düz seçim etməlidirlər. Pencələri çox uzun deyil, silueta örtən iki, üç düyməli qısa pencək formalarından istifadə etməlidirlər. Qadınlarda isə hər zaman seçim daha çoxdur. Klassik bir geyim, ona uyğun olan bir çanta və ayaqqabı, daimi dəbdə olan kostyumlar, və yaxud həm rahat olsun, həm də klassik olsun deyiriksə kətan parçadan olan şalvarlar, köynək, əmək ilə kombinasiyalar edə bilərlər.

Klassik geyim siluətində şalvar əsas yer tutur. Şalvar seçimində olduğundan dolu görünməmək məqsədi ilə pilesiz və büzməsiz şalvarlara üstünlük veririk. Çünki büzmələr bizi daha dolu göstərir. Yubka klassik geyim siluətində çəkizimizin gizlədilməsinə köməklik göstərir. Yubka uzunluğunun diz səviyyəsində olanı seçim etsək, ayaqlarımızın yaxşı görüntüsünü təmin edirik. Boyu uzun olmayan xanımlar isə bu səbəbdən uzun yubka seçməməlidirlər.

Geyimdə klassik tərzin, dizayn xüsusiyyətləri baxımından modası keçməyən, sadə və rəsmi xətdəki geyim əşyalarının bir arada istifadə edilməsi ilə meydana gəlmiş deyilə bilər. Kişi geyimində klassik tərz deyilincə ağıla ilk gələn geyimlər kostyumlardır. Bu geyimlər ilə birlikdə bu tərzin digər bəzi təməl geyimləri, blazer ya da kruvaze pencəklər, parça gödəkcələr, ağ, açıq mavi, açıq boz kimi rənglərdə uzun ya da qısa qollu köynəklər, ütü xətti, düz ya da qat-qat geyimlər, incə jaketlər və sviterlərdir. Zolaqlı ya da kiçik naxışlı qalstuklar, dəri şalvar kəmərləri, qol düymələri, qalstuk iynələri, kösele ya da loafer ayaqqabıların bu tərzin tamamlayıcı aksesuarları və digər geyim əşyaları olduğu deyilə bilər.

Qadın geyimində də kişi geyimində olduğu kimi şalvar pencək ya da paltar, pencəkdən ibarət olan dəstlər və Tayyör (ətək pencək) bu tərzin təməl geyimlərinə nümunədir. Bu geyimlər ilə birlikdə köynəklər, parçadan olan şalvarlar, ətəklər ya da donlar, incə jaketlər, hırkalar, sadə və incə toxumalı trikotajdan ikili üst geyimlər (jilet-jaket, jilet-köynək və b.) bu tərzin digər bəzi qadın geyimləri olaraq qiymətləndirilə bilər.

Qadınlar üçün mirvari boyunbağlar, ipək şarflar, loafer ya da qısa dikdaban ayaqqabılar kimi geyim əşyalarının da bu geyim tərzində iştirak etdiyi deyilə bilər. Bu tərzdəki geyimlərin rəngləri ümumiyyətlə qara, göy kimi tünd rənglər, ağ, boz kimi neytral rənglər ilə pastel çalarları təşkil edir. Bu tərz daha çox bank, maliyyə məsləhətçi, siyasət, dövlət xidmətləri, ictimai təşkilatları kimi ənənəvi və konservativ sektorlarda işləyən fərdlər tərəfindən mənimsənilmişdir. Bu geyim tərzində geyinən adam ilə əlaqədar çatdırdığı mesajlar ciddi, qaydalara bağlı, etibarlı, işini bilən və avtoritar olduqları istiqamətindədir.

Dəb dünyasında öz üslubları ilə sözünü deyən məşhur xanımlar Marlen Ditrix, Coco Chanel, Jorj Sand şalvarlı geyim dəstləri geyinməklə, eleqant tərzini və yeni üslubu təsdiq etdilər.(şəkl.8)

İdman üslubu. Bu üsluba üstünlük verənlər adətən, sərbəst, ətrafı ilə asanlıqla ünsiyyət qura bilən insanlardır. Hansı ki, bu insanlar ünsiyyətçi, enerjili, aktiv həyat yaşayan insanlardır. İdman-məşq bu tip insanların həyatlarının vacib bir hissəsini təşkil edir.

Belə insanlara təmiz hava, vitaminlər, sağlam qida daha çox maraqlıdır. Zahirən görünüşləri demokratik və gənc görünür. Kişilər üçün nəzərdə tutulan ən optimal geyim detalları trikotaj köynəklər, hörmə və cinsdir. Bu insanların qarderobunda adətən, rahat şalvarlar, cinslər və futbolka köynəklər olur. Sevimli ayaq geyimləri çəkmə və ya krasovkadır. Bu üslubda geyinən kişilərin saçları qısa olur, üzləri isə tərəş

olunmuş olur. Bu üslubun aksesuarları isə taymerli idman saatları və kompas, rükzaq və ya böyük çantalardan ibarət olur.

Romantik üslub. Romantik dövrü izah edən geyim tərzı 1815-1840 illərdə İtaliyada özünü göstərmişdir. Yeni Romantika ya da yeni romantizm, 1980-ci illərdə, xüsusilə Birləşmiş Krallıqda ortaya çıxan, gənclər arasında geniş yayılmış bir moda axınıdır. İlk olaraq Britanyalı gecə klublarında ortaya çıxmışdır. Yeni romantizm 1980-ci illərin əvvəllərində punk hərəkatının sərtliyinə qarşı olaraq Birləşmiş Krallıq musiqi səhnəsinə birbaşa bir reaksiya şəklində daxil olmuşdur. Romantik görünüşün ilk dizaynerlərindən olub Adam & the Ants kimi markalara xüsusi olaraq paltar hazırlayan Vivienne Westwood, sonradan "Korsan görünüşü" nü inkişaf etdirdi. Korsan görünüşü tam qollu olub ümumi olaraq bahalı parçalardan edilərdi. Qızıl hörgülü süvari tərzli pencəklər, köynək və dizdə getdikcə darlaşan bir şalvar ilə birlikdə geyilirdi. Fərqlilik yaradan və ün qazanan olaraq xatırlanacaq bir digər işçi də, üstədən bir və ya iki düyməsi iliklənmədən yaxaları açıq buraxan qısa köynəklərdirdir. Çox mühafizəkar cəmiyyətlər xaricində bu geyim tərzı həm kişilər, həm qadınlar arasında standart və sınavi bir hal almışdır. İş dəstləri xaricində qatlanmış yaxalı paltarlar geyinmək istifadəsiz və boğucu idi. Tozluqlar da bu dövrdə olduqca məşhur idi.

Punk modelləri geyimləri ilə cazibəli görünürdülər, buna görə də gecə klubları gecələri bu cazibələrindən sərgiləmələri üçün onlara bir fürsət vermişlər. Drammatik iki hissəli paltarlar, Londonun Blitz və St. Moritz kimi seçmə klublarında geyilməkdə idi. Bu klublar yeni romantik hərəkatının ilk olaraq başladığı yerlər olaraq xatırlanırlar.

Yeni romantik görünüşünün ilk dizaynerləri: Vivienne Westwood, Colin Swift, Stevie Stewart və David Holah'dır. İndi isə gələk romantik geyim tərzının önə çıxan xüsusiyyətlərinə. Romantik üslub don və ətəksiz düşünülə bilməz. Xüsusi ilə pudra və pastel tonlardakı paltarlar bu axını təqib edənlərin qardiroblarının baş rol oyunçularıdır deyə bilərik. Bunun yanında çiçək naxışlı və krujevalı paltarların olmazsa olmaz

hissələrdəndir. Broşlar, şarflar, zərif aksesuarlar, çantalar, dikdaban ayaqqabılar romantik üslubun mühüm elementlərdəndir.

Romantik moda şəxsiyyəti olan biri, əsasən xanım bir tərzə yansıdan 20s-50s klassik modaya maraq duyur. Xüsusi ilə bu geyim tərzində qadına xas görünüş əsla şüurlu olaraq təhrikəedici deyil, sadə və zərifdir.

Romantik geyim üslubunda - Üslub, Viktoriya dövrünə bənzəyir. Fırfırlar, krujevalar, çiçək motivləri, ipəklər, şifonlar və s. Romantik geyim üslubu rənglərində ağ, qırmızı, mavi və çəhrayı rənglər və pastel tonlar ağırlıqlı olaraq seçim edilir. Naxış olaraq çiçəkli, xətlə, xal-xal, ürəkli naxışlar önə çıxır. Bu geyim üslubunun parça xüsusiyyətlərinə baxıldığında isə kətan, məxmər, pambıqlı, krujeva, güpür, denim, şifon və ipək kimi bir-birindən zərif, yumşaq, axıcı və romantik parçalar istifadə edilir. Romantik aksesuarlar olaraq isə qızıl kəmərlər, papaqlar, qəşəng günəş eynəkləri, klassik ayaqqabılar, stiletto və səndəl kimi təcrübəli aksesuarlar istifadə edilməkdədir. Mücəvhər olaraq isə romantik tərzdə antik ya da klassik zərgərlik ya da bir vintaj moda həssaslığını əks etdirən broşları görə bilərik. Ayaqqabı və çantalar broşlar, naxışlar, muncuqlar, daşlar və fərqli materiallarla bəzədilmişdir. Saç modellərində isə toppuzlar, hörgülər təbii dalğalar romantik tərzə ən əhəmiyyətli modellərdəndir. Saç aksesuarlarında da şarflar, bandanalar, broşlar, lent istifadə edilməkdədir. Romantik üslublu geyimlərin ən yaxşı markaları: Marc Jacobs, Louis Vuitton və Betsey Johnson, Calvin Klein, Donna Karan, BCBC Max Azria. Türk markalardan Herry, Elif Cığızoğlu, Gusto və s. Klassik və ya pastel rənglərdə naxışlı paltarlar, yüksək bel ətəklər, zərif bluz, İspan sayağı şalvarlar, şalvar ətəklər, dar geyimlər, çiçək motivli geyimlər, bohem tərzdə paltarlar və s.

Qadınların makiyajları şəffaf və yüngül olur. Kirpiklərə və gözlərə daha çox diqqət verilir. Bu üslubda geyinən xanımlar kişiləri yoldan çıxaran, öz fiqurası ilə fəxr edən və bunu göstərməkdən çəkinməyənlərdir. Onlar, öz sərbəstliyi və temperamenti

ilə hamını özlərinə heyran qoyurlar. Görkəmli zahiri görünüşləri və yaxşı qamətləri olan kişiler saç düzümü, əllərinə qulluq etməsi, kübar hərəkətləri, zövqlə və bahalı geyinməsi ilə seçilirlər. Bu üslubda geyinən kişiler aksesuarlara da xüsusilə diqqət yetirirlər. Onların məşhur markalardan olan son dəbli ayaqqabıları və çox keyfiyyətli qalstukları olur. Geyim dizaynerlərin işləyib hazırladıqları dəbli trendlər bu gün insana imkan yaradır ki, kostyum silueti vasitəsi ilə fərdiliyini ifadə etsin, insana daha çox yaraşanı seçsin, bununla da xarakterinə məxsus xüsusiyyətlərini açıb göstərsin və xarici ləyaqətini nəzərə çarpdırsın.

Folklor üslubu. İndiki vaxtda qadın və kişi geyimi modaya görə formalaşdığına görə ənənəvi geyimlər, gündəlik istifadədə tərک edilmiş olmaqlarına baxmayaraq yerli xüsusiyyətlər daşdıqları üçün, ümumiyyətlə xalq oyunları qrupları tərəfindən istifadə edilməkdə, rəsmi bayramlarda, qeyd etmələrdə, qurtuluş günlərində, şənliklərdə, festivallarda, qarşılamalarda, yola salmalarda və vilayətin təmsil edildiyi demək olar hər yerdə nümayiş etdirilir. Keçmişdən günümüzdə bölgənin daşımış olduğu mədəni təcrübəsi konkret bir göstəricisi olan bu paltarların xalq oyunları ilə bütünlük içərisində sərgilənməsi əhəmiyyətlərini daha da artırmaqdadır.

Bir xalq kostyumu (eyni zamanda regional kostyum, milli paltar və ya ənənəvi paltar), ümumiyyətlə coğrafi bir sahədə və ya tarixdə keçən bir zaman dövrü ilə əlaqəli olan kostyum bir insanın şəxsiyyətini ifadə edir. Xüsusi ilə, sosial, mədəni və ya dini statusu da göstərə bilər. Bu kimi kostyumlar ümumiyyətlə iki formada mövcuddur: birincisi gündəlik hadisələr üçün, digəri festivallar və rəsmi geyim üçün.

Romantik milliyyətçiliyin ortaya çıxmasından sonra, Avropa kəndlisi gerçək və arzulanan hər kəsə nümunə olaraq xidmət etməyə başladı. Onların paltarları "tipik" formalara çevrilir və maraqlı göstərənlər bu paltarları simvolizmin bir parçası olaraq qəbul etdilər.

Qərb paltar kodlarının normal hala gəldiyi sahələrdə, ənənəvi geyimlər ümumiyyətlə xüsusi fəaliyyətlərdə və ya qeyd etmələrdə geyilir; xüsusi ilə mədəni ənənələr, miras və ya qürur ilə əlaqəli olanlar. Beynəlxalq tədbirlər, Qərbli olmayan iştirakçılara "iş paltarı və ya milli paltar" kimi mürəkkəb bir paltar kodu ilə xitab edə bilirlər.

Müasir zamanlarda, ənənəvi paltarların toplanması qanunları ilə lazımlı olduğu vəziyyətlər vardır. Butan'da, gho və kera'nın kişi, kirayə və toego üçün ənənəvi Tibet tərzli geyimləri, Tibet mirası da daxil olmaq üzrə bütün vətəndaşlar tərəfindən geyilməlidir. Səudiyyə Ərəbistanda da qadınların da cəmiyyətə açıq geymələri lazımdır.

Bu tip geyim üslubu insanı öz keçmişinə, adət-ənənəsinə və əcdadına yaxınlaşdırır. Bu geyimlər bir çox hallarda milli geyimlərdən təsirlənərək hazırlanan, müxtəlif milli naxış və ornamentlər ilə bəzədilən geyim siluətləridir.

Folklor üslubu, moda dünyasındakı ən yaradıcı və ən gənc axınlardan biridir və 1960-cı illərdə hələ məşhur olmuşdur. İndi məşhur moda dizaynerlərin yaz kolleksiyalarında gedərək daha tez-tez görülməkdədir. 1976-cı ildə Yves Saint Laurenti milli kostyumlar və müasir şərhlərinə moda görünüşünü sərgilədiyi ortaya çıxdı. Xalq moda trendinin fərqli üslub və təəssüratları çox sayda mövcuddur və hər adam daha uyğun və rahat olan onlardan yalnız bir variant seçmək üçün azaddır. Rahatlıq və uyğunlaşma, burada nəzərə alınması lazım olan ən əhəmiyyətli faktorlardır.

Folklor üslubu bir çox qadın üçün fəvə variantı halına gəldi. Ana xüsusiyyətlərindən biri, etnikdən ilhamlanmış detalları və titrəşmələri çox tez ehtiva etdiyi istiqamətindədir. Çox sayda ölkə və mədəniyyətdən gələn bu stildəki siluətlərdəki detallar və maddələr, xüsusi bəzəməli, baş bəndli və ya yalnız bir kəmərlə ola bilər. Xalqın səsini təsirli, ümumi imici ikinci dərəcədən-unikal edir və olduqca

qeyri-adi görünür. Ən yaxşı variant, tək bir xalqın mədəni təsirini seçməkdir, bir çoxunu birlikdə qarışdırmaq deyil.

Folklor üslubunun təməl silueti trapesiya formasında olan paltar, rahat və bir az zəhmətsiz bir iş hissi ilə səciyyələnir. Bu paltarlar, yalnız bu orijinal təqlidlərini deyil, milli xüsusiyyətlərin və kostyumları spesifik sintezi ilə açıqlanmaqdadır. Bəzən bir baxışın ən təəccüblü yanı, geyimin Hind, Skandinaviya, Rus, Latın və ya digər xalqların tərz təsiri altındakı təsirini ortaya qoyan tək bir detal ola bilər.

Folklor üslubu ev və gəzintilərdə rahat görünüş üçün idealdır, çünki bu tərz geyimlər ümumiyyətlə bədənə çox uyğundur. Təbii parçalardan hazırlanmaqla birlikdə, yalnız milli kostyumları kopyalamaqla qalmaz, eyni zamanda onlara bəzi xarakterik xüsusiyyətlər qatarlar. Dizaynerlərin çoxunun, xüsusilə yaz kolleksiyaları üçün belə həyəcan verici rənglərin üstünlük etməsinin səbəbi budur.

Folklor üslubuna uyğun geyinən adamlar dəbdən kənar görüntü verirlər. Kişilərin saçları qısa olmurdu, bəzi zamanlarda isə bığ saxlayırlar. Kişilər üçün ənənəvi geyim isə ingilis kostyumları hesab olunur. Köynəkləri tək monoton rəngdə olur. (şək.9) Rəng tonlarında isə üstünlüyü mavi, qəhvəyi və yaşıl tonlarına verirlər.

NƏTİCƏ VƏ TƏKLİFLƏR

Kostyum insanın daxili dünyasını əks etdirir. Geyim seçimi sayəsində biz qarşımızdakı insanın xasiyyəti, xarakteri, zövqü, dünya görüşü haqqında informasiyalara sahib oluruq. Geyim insanın ən qədim yol yoldaşdır. İnsanlar parça kəşf olunmadığı keçmiş zamanlarda təbiətdən gələn müxtəlif vasitələr ilə örtünməyə başlamışlar. Daha sonralar geyimin müxtəlif formaları hazırlanmağa başlayır, parça istehsal olunur və geyim üçün yeni bir dövr başlayır. Zaman keçdikcə insanlar zamanın tələbinə uyğun geyimlər geyinməyə çalışırlar. Nəticədə o dövrlər üçün Qotik tərz, Barokko, Rokoko, Renessans tərzli geyimlər yaranır. Kostyumun sayəsində insanın zahiri görünüşü bəzən qəribə, təbiilikdən çox uzaq görünüş alırdı. Həcmi böyüdən karkasların, bədəni sıxan və formanı dəyişən korsetlərin və s. məmulatların sayəsində müxtəlif geyim formaları meydana gəldi. İdeal fiqura aid təsəvvürlərə uyğun kostyum silueti formalaşdı.

Müasir geyim təyinatına görə müxtəlifdir və bir çox funksiyaları yerinə yetirir. Bu funksiyalar geyimə olan tələbləri müəyyən edir. Müasir geyimin yaranmasında dizaynerlərin əvəzsiz rolu olmuşdur. Məşhur dizaynerlər öz kolleksiyalarında müxtəlif geyim dizaynlarını moda sevərlərə tədim etmişdir.

Tarixin hər bir mərhələsində baş verən müxtəlif hadisələr geyim formalarına da təsir göstərmişdir. Kostyum tarixdən bu günə uzun və mərhələli bir yol keçmişdir. Kostyum estetik tərbiyəyə təsir göstərən vacib ünsürlərdən biridir. Kostyumun tarixi XIX əsr İngiltərədən başlayır. Kostyum kişi və qadın kostyumlarına bölünür. Kişi kostyumları Naiblik, Viktoriya, Edwardlı kimi dövrlərdə xeyli dəyişikliklərə məruz qalmışdır. I Dünya Müharibəsi sonrası kişi kostyumlarında "caz çağı" adlandırılırdı. Müharibə sonrasında "optimist ruh" kişi kostyumlarını ələ keçirmişdi. 1930-cu illərdə kişi kostyum silueti- Zoot suit bu illərin ən çox istifadə edilən, məşhur kostyum silueti adlandırılır. 1940-cı illərdə hazır geyim yaranır. 1980-ci ildə hal-hazırda da geniş

istifadə edilən bomber pencək istifadə edilir. Bu illər idman üslublu kostyumların dövrüdür.

Müasir kostyum layihələndirilən zaman modelyer dizayner struktur, bədii obraz və konstruksiya arasında əlaqə haqqında düşünməlidir. Yaxşı fikirləşilmiş kompozisiya kostyumun ideyasının daha aydın şəkildə ortaya çıxarmağa köməklik göstərir. Müasir kostyum pencək, şalvar, jilet və köynəkdən ibarət olur. Kostyumu haırlamaq üçün parça seçimi, rəng və tərz seçimi düzgün olmalıdır, əks halda kostyum estetik cəhətdən uğurlu hazırlanmış sayılmayacaqdır.

Moda, cəmiyyətin sənət istiqamətində və adət-ənənəsində meydana gətirdiyi yeniliklər ilə yanaşı, əxlaq anlayışları, namus, iqtisadi vəziyyətləri və zövqləri haqqında məlumat verir. Modaya sosial, siyasi, texnoloji və iqtisadi olmaqla müxtəlif faktorlar təsir göstərir.

Kostyumda üslub - geyimin vahid formada göstərilməsini təmin edən bədii vasitələrin və ifadəli üsulların toplusudur. Müasir geyimin klassik, idman, romantik və folklor üslubları mövcuddur. Kostyum klassik geyim üslubunun onu xarakterizə edən əsas elementidir. İdman üslubu rahatlığı təmin edən geyim üslubudur. İdman üslubunu xarakterizə edən geyimlər T-shirtlər, futbolkalar, cins şalvarlar, idman ayaqqabıları və s.dir. Romantik üslublu geyimlər dedikdə daha çox zərif ziyafət geyimləri nəzərdə tutulur. Folklor üslubu xalqların adət-ənənələrinə, keçmişlərinə, milli geyimlərinə aid geyimləri əks etdirən üslubdur. Milli ornament və naxışlar ilə bəzədilən geyimlərdir.

Beləliklə, geyim yarandığı vaxtdan bu günədək mövcud olan hər bir dövrün yeniliklərini qəbul emişdir və uyğun olaraq geyim siluet də, böyük dəyişikliklərə uğramışdır.

İSTİFADƏ EDİLMİŞ ƏDƏBİYYAT SİYAHISI

1. N. R. Yunusov. Müasir modanın inkişaf tendensiyaları, Səda, 2006.
2. S.Dünyamalıyeva: Moda tarixi və dünya xalqlarının milli geyimləri, Bakı, 2013.
3. E.Qasımova, L.Məmmədova. Kostyumun kompozisiyası, Təbib, 2013.
4. Y.Ç. Ağamalıyeva, L.H.Məmmədova, B.S.Paşayev, Moda və kostyumun tarixi Bakı: Azərnəşr, 2009
5. В. В. Ермолова., Д. Ю. Ерминова. Моделирование и художественное оформление одежды, Изд. Академия, 2001.
6. Moda и стиль. Современная энциклопедия. Москва: Изд. Аванта+, 2002.
7. <http://www.turkishtimedergi.com>
8. Волокотруб И.Т. Основы художественного конструирования. Учебник для сред. спец. учеб. заведений. Киев: Выща шк., 1988.
9. Вродель Ф.А. Материальная цивилизация, экономика и капитализм XV – XVIII вв., Структуры повседневности: возможное и невозможное. Москва, 1986.
10. Дизайн: Учеб.пособие для экон. спец. вузов. Пер. с англ. Москва: ИКК «Дека», 1994.
11. Горина Г.С. Народные традиции в моделировании одежды. Москва: Изд. Легпромиздат, 1994.
12. Steele, Valerie, Encyclopedia of clothing and fashion, Detroit: Thomson Gale, 2005
13. Cumming, Valerie: Understanding Fashion History, Costume & Fashion Press, 2004.
14. Antongiavanni Nicholas. The Suit: A Machiavellian Approach to Men's Style, 2006.
15. <https://en.wikipedia.org>
16. <https://www.fashionencyclopaedia.com>.

17. <https://onedio.com>
18. <https://www.modaturkiye.com>
19. <https://www.brestmoda.com>
20. <http://www.devchatam.ru>
21. <http://www.modamaniya.com>

ӨЛАВӨЛӨР

Şekil1. Renessans dövr geyimləri

Şekil 2. Dolce & Gabanna- Barokko dövrünə aid 2012 kolleksiyası

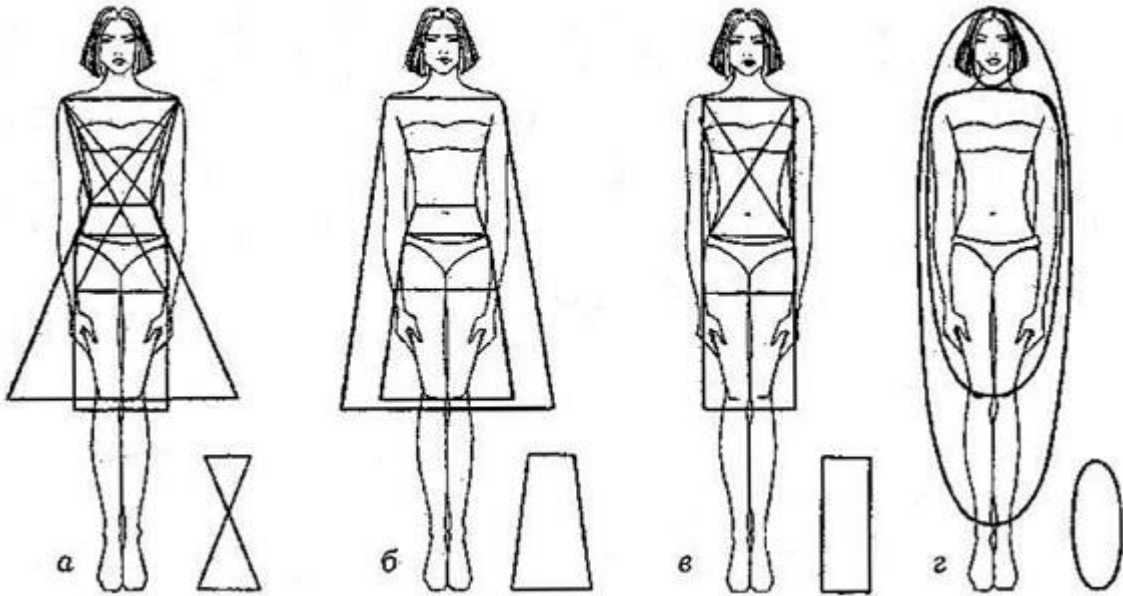

Şekil 4. Donatella Versaçe, 2016 qış geyim kolleksiyası

Şekil 5. Nautica, 2016/7 payız-qış kişi kolleksiyası

Şekil 7. Kostyum silüetleri

Şəkil 8. Klassik üslub nümunələri

Şekil 9. Folklor üslub nümunesi

XÜLASƏ

Müasir kostyumun inkişafı və bu inkişaf ilə bağlı olan indiki, gələcək, keçmiş zaman arasında əlaqə yaratmaqla, cəmiyyətdə insanların maddi və mənəvi aləminin əsas hissəsini təşkil edir. Geyim uzun müddət böyük təkamül yolu keçərək siluətlərində modifikasiyalara məruz qalmışdır. Hazırkı dissertasiya işində aşağıdakı bir sıra məsələlərə baxılmış və vacib sayılan təhlillər aparılmışdır.

Dissertasiyanın “Geyim siluetinin modifikasiyası. Tarixdən-bu günə” adlı I Fəsilə geyimin yaranması və ilkin formaları, XIII-XX əsrlərdə geyim siluətləri, eləcə də müasir dövr dizaynerlərinin geyim analizi işıqlandırılır.

“Müasir kostyum və siluətlər” adlı II Fəsilə müasir kostyumda siluet anlayışı və analizi, müasir kostyumun xarakterik xüsusiyyətləri və kostyum kompozisiyasının həlli ilə bağlı məsələlərə baxılır.

“Moda sənayesində cərəyan edən geyim üslubları” adlı III Fəsilə isə moda sənayesi və ona olan təsirlər, XX əsrin I yarısında kostyum siluetinin inkişaf mərhələləri, XX əsrin II yarısında siluətlərinin xarakteri və müasir geyim siluetində üslub həlli analiz edilir.

РЕЗЮМЕ

Развитие современного костюма и все связанное с этим развитием образует связь между настоящим, будущим и прошлым временем между духовным и материальным миром людей в обществе.

Костюмы путем длительной эволюции претерпели изменение в силуэте. В текущей диссертации был рассмотрен ряд вопросов и были проведены важные анализы.

В диссертации “Модификация силуэта одежды”. В I главе Из истории –до сегодня освещается образование одежда и начальные формы, силуэты одежд XIII-XX веков, в том числе и анализ одежд современных дизайнеров.

Во II главе диссертации “Современные костюмы и силуэты”. Рассматриваются такие проблемы как понятие и анализ силуэта в современных костюмах, характерные особенности современного костюма и вопросы связанные с урегулированием композиций костюма.

В III главе названное “Текущие стили одежда в индустрии мода” говорится об индустрии моды и воздействие на нее, этапы развитие костюма в I половине XX столетия, анализируется характер силуэта и стиль силуэта в современной одежде.

SUMMARY

The development of Modern Costume and the connecting present, future and past times with the development organize the main parts of the peoples moral and financial life. Passing the path of enormous, evolution path clothing undergo modification in silhouette. In the work of recent theses was noticed the number of issues and analyses which are considered urgent. Modification of clothing silhouette of these.

The named from history up this date in the First Chapter is described the foundation of clothing and the initial forms, clothing silhouette in XIII-XX centuries as well the clothing analyses of modern cycle designers.

In the Second Chapter the named " Modern costume and silhouettes" is noticed the connecting of silhouette of concept in Modern Costume and analyses, the characteristic features and the solution of composition of costume.

In the Third Chapter the named the developing clothing style in Fashion industry. It is analyzed Fashion industry and the influencing of it, the development stage of costume silhouette in the I half of XX century, and the feature of silhouette in the II half of XX century and the solution of the style of modern clothing.